

Ochrana přírody

(semestrální předmět)

Ohrožení přírody introdukcí nevodních druhů

doc. Dipl.-Biol. Jiří Schlaghamerský, Ph.D.
Ústav botaniky a zoologie P F MU

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nep vodních druh

Podle prostředí a vlastností rozlišujeme různé typy nep vodních druh

Zavležené, vysazené, nep vodní druhy:

druhy, které byly schopny přežít v nové lokalitě pouze s pomocí člověka (úmyslnou i neúmyslnou), a tak osídlit danou lokalitu

Klasifikace druh zavležených do Evropy:

- archeofyty / (archozoa) . zavležené i vysazené před r. 1492 (1500)
- neofyty / (neozoa) . zavležené i vysazené od r. 1492 (1500)

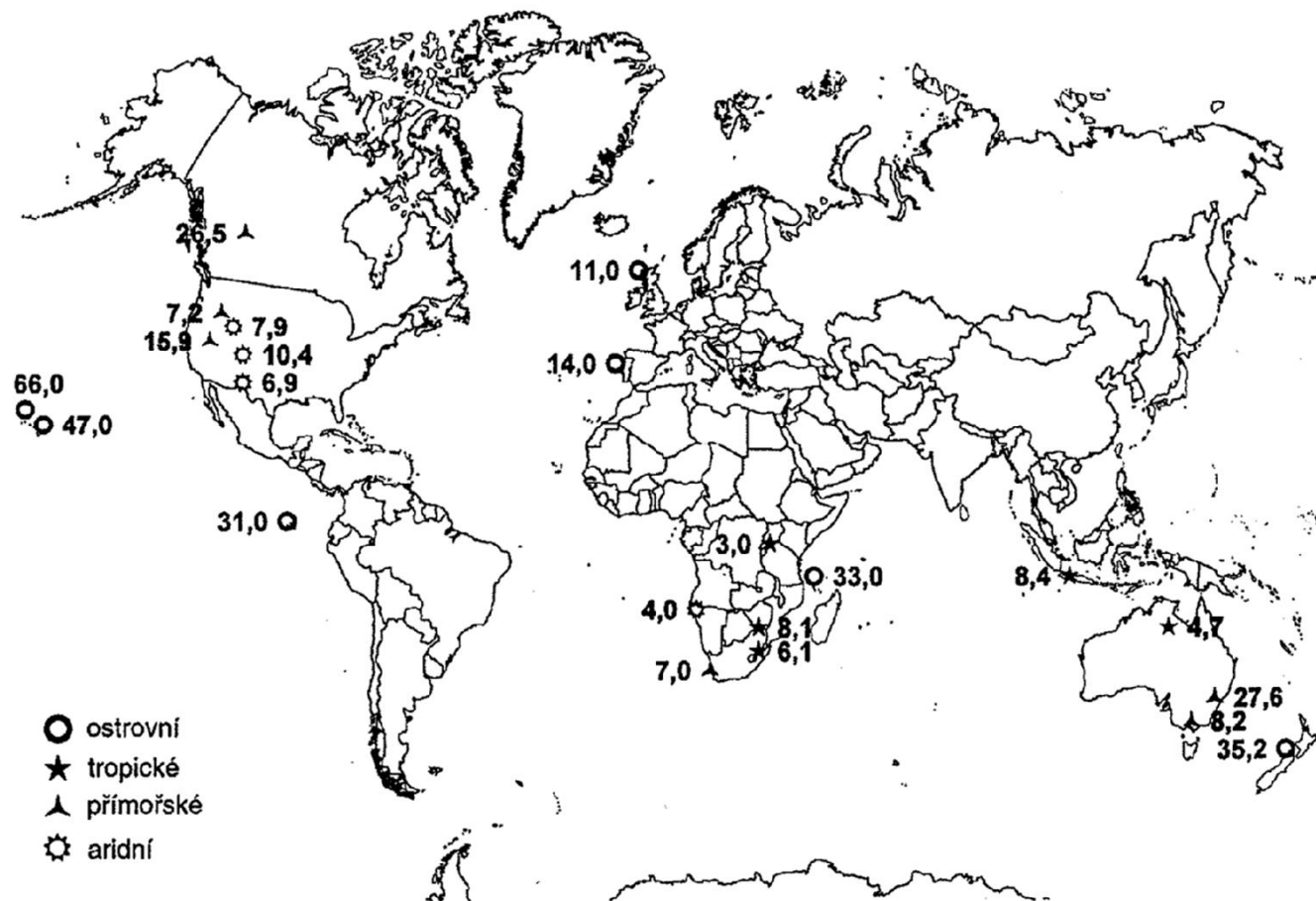
Invazní druhy:

- podmnožina nep vodních (exotických) druh
- nep vodní druhy, které rozšiřují svůj areál a zastoupení v biotopech vytlačováním nep vodních druh

Expanzivní druhy:

- druhy nep vodní, které způsobily výrazné rozšíření svého areálu a počet lokalit výskytu, často v důsledku narušení prostředí člověkem

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nep vodních druh

Podíl zavlečených druhů rostlin ve světových rezervacích. Charakter jednotlivých rezervací je rozlišen symboly.

A. Ostrovní rezervace: Rhum (Skotsko) – 11 %; Selvagem Grande (Portugalsko) – 14 %; Campbell (Nový Zéland) – 35,2 %; Galapagos – 31 %; Aldabra (Seychely) – 33 %. Z Havajských ostrovů pocházejí údaje z rezervací Maui – 47 %, Hawaii Volcanoes – 66 % a Kamakou – 38 %.

B. Travinné a lesostepní formace tropických oblastí: Ngorongoro (Tanzanie) – 3 %; Kruger National Park (Jižní Afrika) – 8,1 %; Hluhluwe (Jižní Afrika) – 6,1 %; Baluran (Jáva) – 8,4 %; Kakadu (Austrálie) – 4,7 %.

C. Oblasti s-přímořským typem klimatu: kalifornské rezervace Hastings Reserve – 15 %, Sequoia, Mt. Whitney a Kings Canyon – 7,2 % a Pinnacles National Monument – 10,4 %; Jasper Ridge (Britská Kolumbie) – 26,5 %; australské rezervace Myall Lakes (Austrálie) – 8,2 % a Kings Park – 27,6 %; mys Dobré naděje (Jižní Afrika) – 7 %.

D. Pouštní oblasti: Skeleton Coast (Namibie) – 4 %; Organ Pipe Cactus (Arizona) – 6,9 %; Death Valley (Kalifornie) – 7,9 %; Canyonlands and Arches (Utah) – 10,4 %. (Kučera & Pyšek, 1997)

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nep vodních druh

Kočka ulovila leguána
na Galapágách

Vysazení a zavlečení
nep vodních druh
Oivoich (ps, kočka, krys,
prasata, koz atd. a jejich
parazitů i nemocí) bylo a je
příčinou vyhubení mnohých
ostrovních endemitů .

Na Hawaii bylo kromě jiných
druhů vyhubena i dávatník
(Drepanididae) - typického příkladu
adaptivní radiace (17 ze 41 známých druhů)

Vysazená divoká a zdivočelá domácí
prasata mají prostě dý a hubí nep vodní
druhy, kalizt slouží rozmnožování komárů

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepřírodních druhů

Zavlečená ptáčí malárie na Havaji představuje jednu z hlavních příčin vyhynutí mnoha endemických druhů ptáků (další zavlečenou chorobou jsou ptáčí neztovice). Souvisí se zavlečením komárů, kteří na souostroví do 18. století chyběli.

V případě zatovníka amakihi postihla nížinnou populaci, geneticky odlišnou od populace horské, která žije v podmínkách pro zírání malárie nepříznivých (chladné klima nesvědčí komárům). Nížinná populace balancovala na pokraji zániku. Posléze však začala zase narůstat, v populaci se prosadil gen zvyšující odolnost vůči ptáčí malárii.

žatovník amakihi (*Hemignathus virens*)

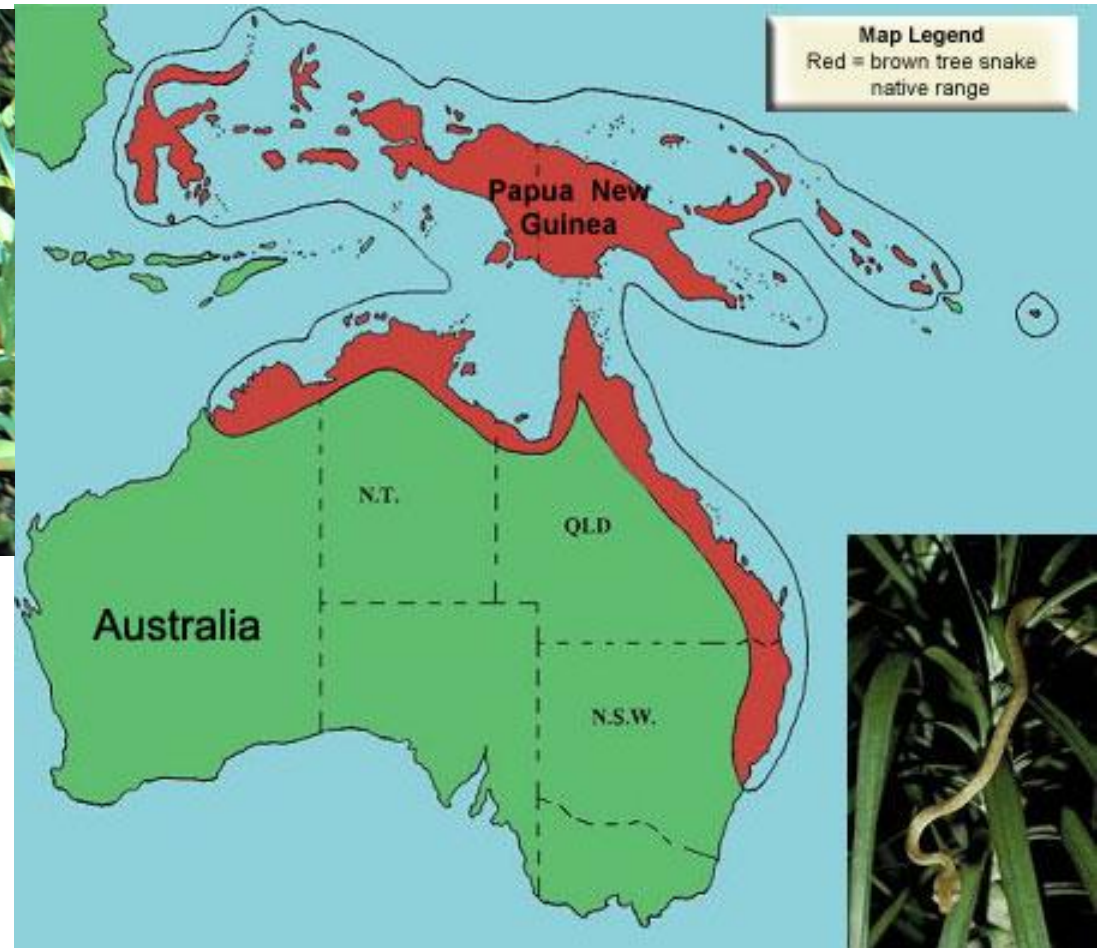
Foto: Dennis LaPointe, U.S. Geological Survey

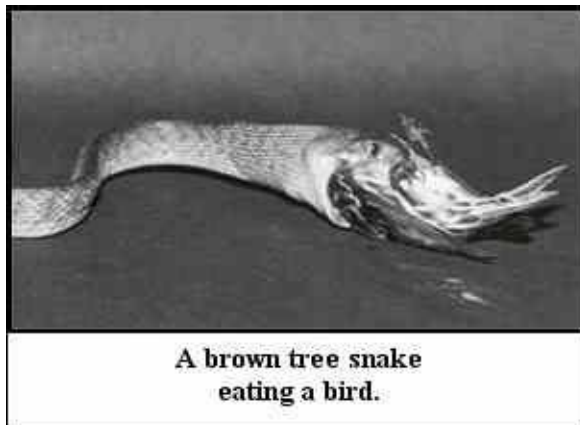
J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Zavlečená stromová užovka - boiga hnědá (*Boiga irregularis*) - ohrožuje endemické ptáky na pacifických ostrovech, například Guamu.

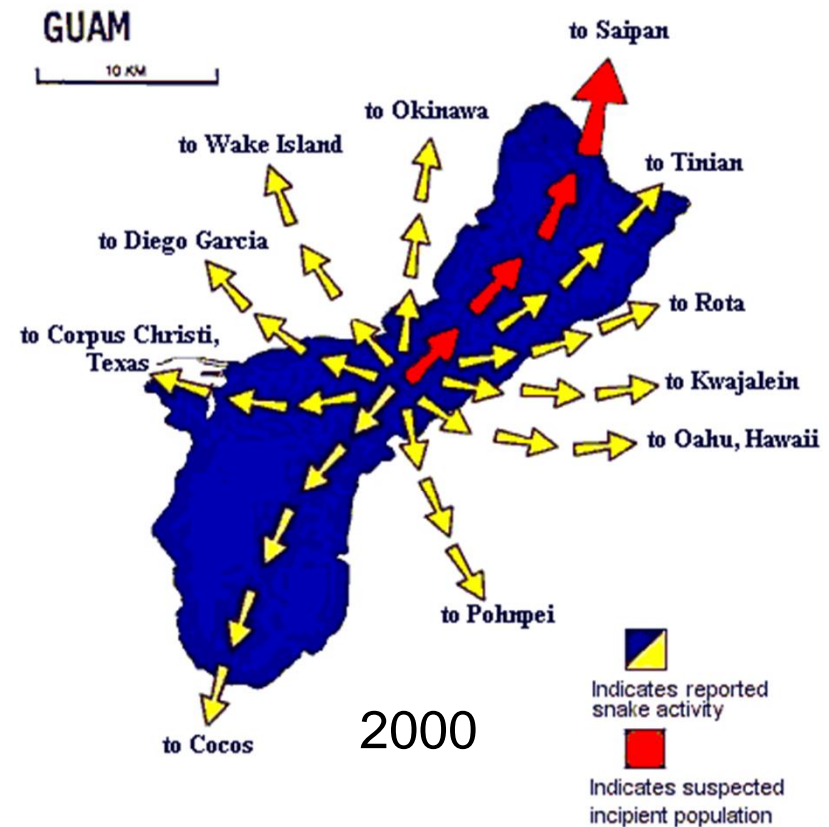
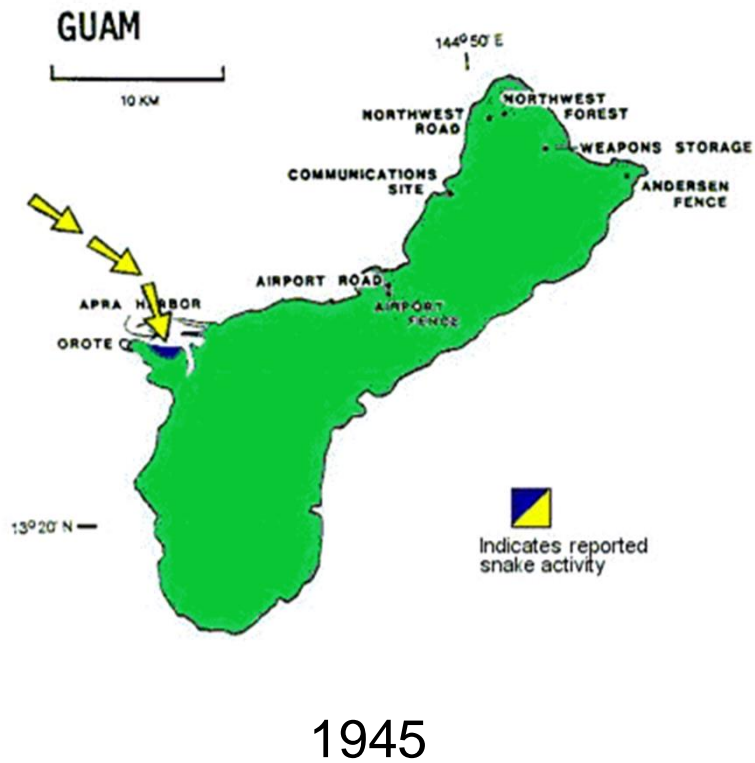
Původní areál boigy hnědé

A brown tree snake eating a bird.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Osídlení ostrovu Guam boigou hndou a její další zření v Tichomoí

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Endemické druhy ptáků vyhubené na Guamu bohouhrovně

Zosterops conspicillatus

- Bridled white-eye

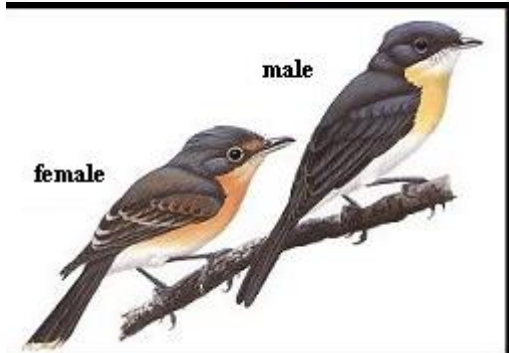
Původně nejmenší a nejhojnější pták na Guamu, zdejší endemický poddruh vyhuben asi jako první ptáčí taxon.

Halcyon cinnamomina

- Micronesian kingfisher

Původně rozšířený ve všech lesích Guamu, přežívá pouze v zajetí v několika zoologických zahradách v USA.

Myiagra freycineti

- Guam flycatcher

Dříve hojný, vyhuben.

Rallus owstoni

- Guam rail

Nelétavý druh, zmizel z jihu ostrova začátkem 70. let a ze zbytku ostrova do konce 80. let 20. století.

Přežívá populace v zajetí, pokusy o reintrodukci v oblastech chráněných před hady.

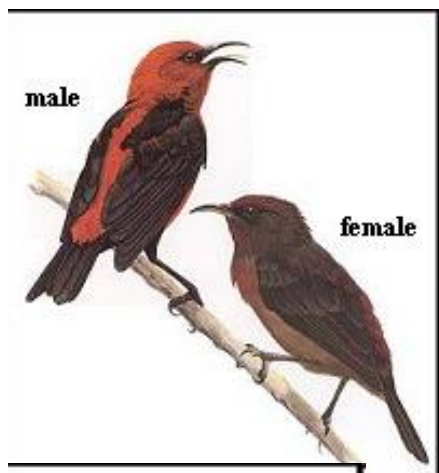
Rhipidura rufifrons

- Rufous fantail

Dříve hojný, vyhuben.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Další původní druhy ptáků vyhubené na Guamu bojištěm jsou

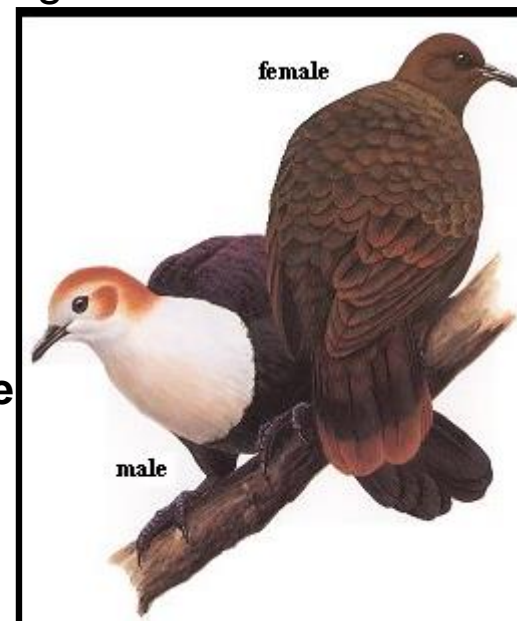

Myzomela cardinalis
- **Cardinal honeyeater**

Dříve běžný druh lidských sídel.

Gallicolumba xanthonura
- **White-throated ground-dove**

Druh na Guamu nepůvodní
90. léta 20. století

Acrocephalus luscinioides
- **Nightingale reed-warbler**

Byl vzácný již dříve, zmizel
brzy po zavlečení bojištěm.

Phaethon lepturus
- **White-tailed tropicbird**

Jeden z více druhů
mořských ptáků, kteří
přestali hnízdit na Guamu

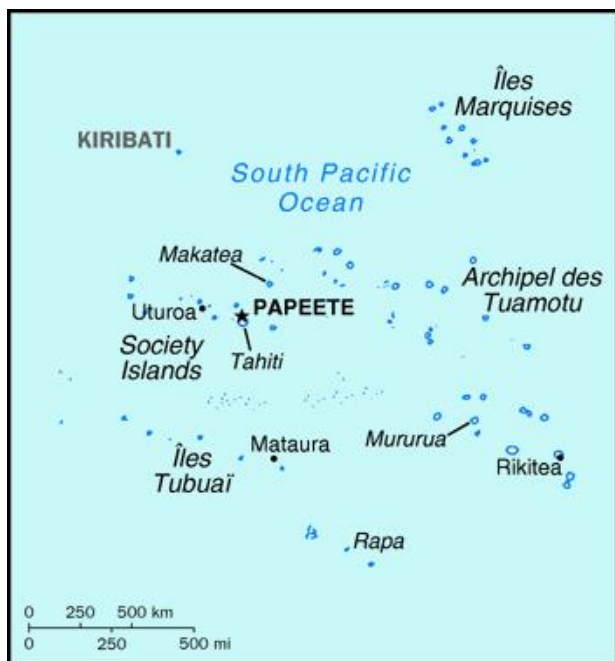
Ptilinopus roseicapilla
- **Mariana fruit-dove**

Druh původní první fázi
zániku bojištěm, avšak nebyl
pozorován od r. 1984.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nep vodních druh

Ostrov Moorea (Společenské ostrovy)

Francouzská Polynésie

Vysazení
nep vodních
pl0 vedlo k
zániku velkého
po tu druh
endemických
druh pl0
(*Partula* spp.)
Francouzské
Polynésie

Ulity druh rodu *Partula*

Copyright Marc Agren 2000

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nep vodních druh

P vodní, endemický druh
Partula sp.

Býložravá oblovka *Achatina fulica* z Afriky;
introdukce na ostrov Moorea v 60. letech
20. století za účelem chovu na maso

Dravý plž *Euglandina rosea* z Floridy a střední Ameriky;
introdukce na ostrov Moorea v r. 1977 za účelem hubení plže *Achatina fulica*

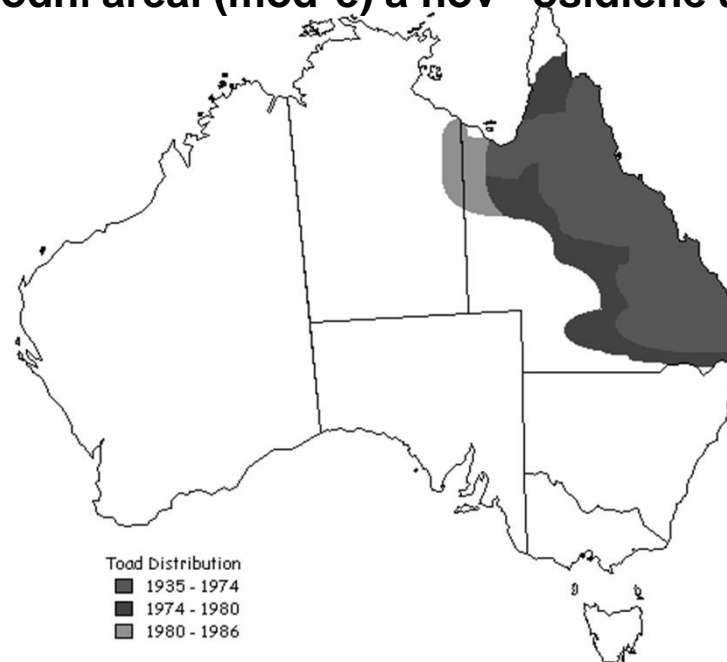
J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepřírodních druhů

P vodní areál (modře) a nově osídlené území (červeně)

Jihoamerická ropucha obrovská (*Bufo marinus* = *Rhinella marina*), byla vysazena na severu Queenslandu, aby redukovala hmyzího škůdce (brouka *Dermolepida albohirtum*, Scarabeidae) na cukrové třtině.

Místo toho hubí mnohé přírodní živočichy včetně ptáků a malých vaňáčků. Obdobně se dostala také do Karibiku, na Havajské ostrovy, Novou Guineu, Filipíny, atd. (viz mapu).

Ústřední ropucha obrovská v Austrálii v letech 1935-1986

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Kapradinka nepukalka (*Salvinia molesta*)
z jihovýchodní Brazílie

Lake Moon Dara (sev. Queensland, Austrálie) před a po vysazení nosatce
Cyrtobagous salviniae (1981)

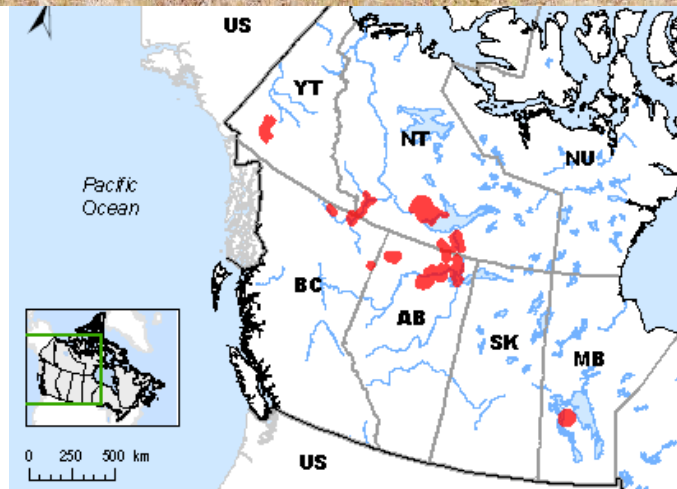
J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Zavíje *Castoblastis cactorum* (angl. Cactus Moth, Nopal Moth) z Jižní Ameriky zredukoval americké kaktusy opuncie (*Opuntia inermis*, *O. stricta*) v Austrálii. Jeho zítění do Sev. Ameriky (včetně Mexika) však ohrožuje existenci velkého množství zde domácích druhů opuncí.

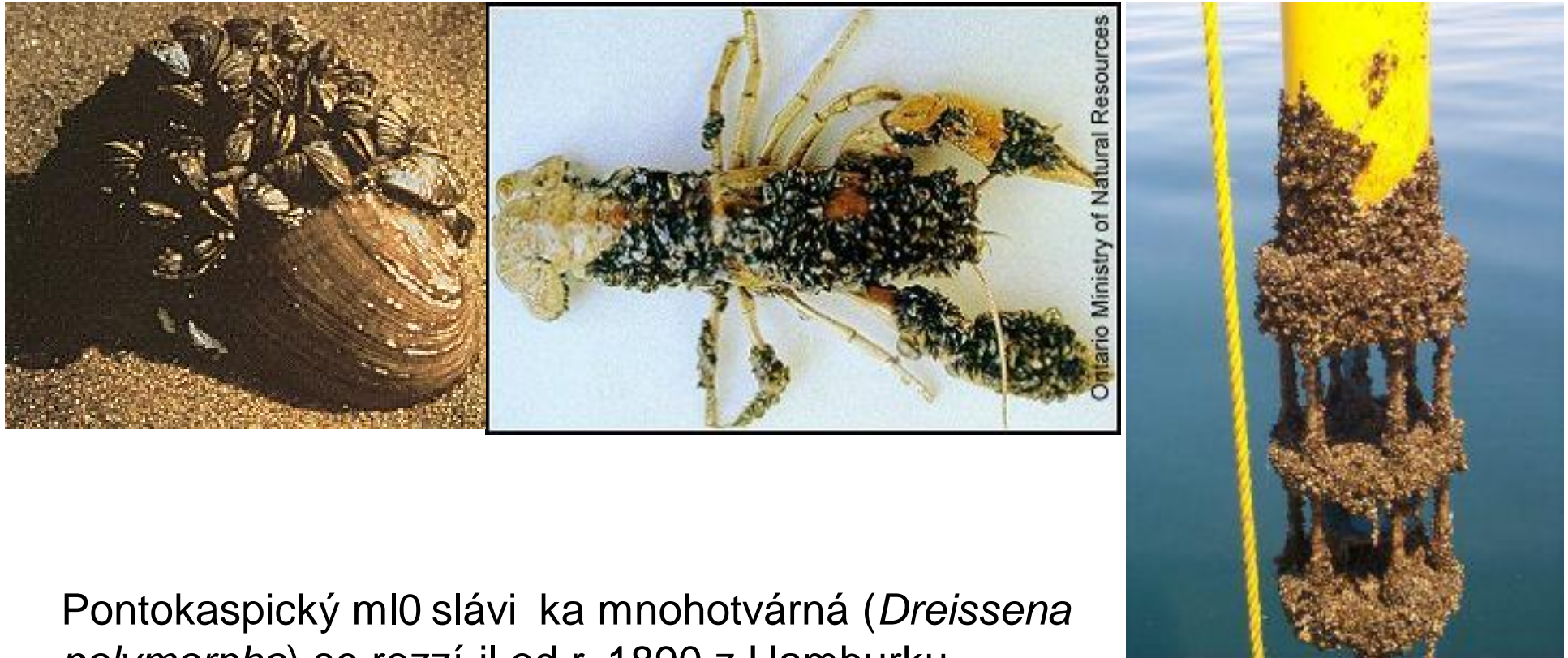
J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepůvodních druhů

Tuberkulóza skotu ohrožuje lesní poddruh bizona v Kanadě, populace buvolů kaferského i lva v Krügerově národním parku v jižní Africe.

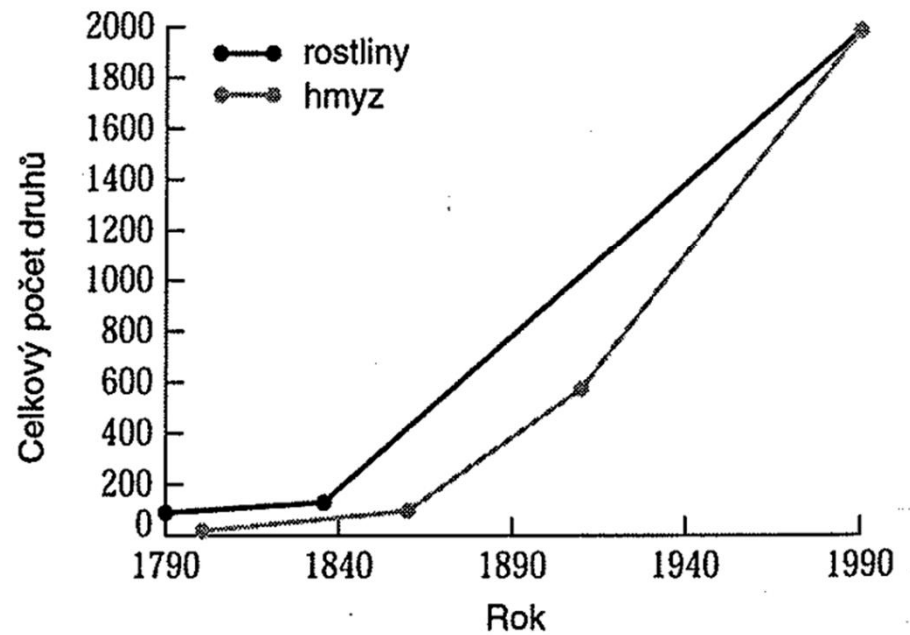
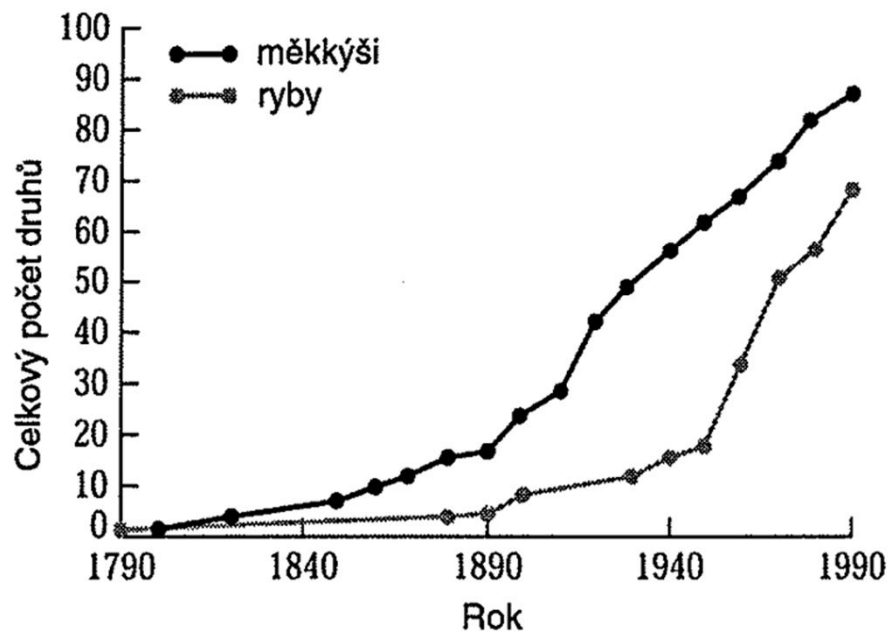
J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepůvodních druhů

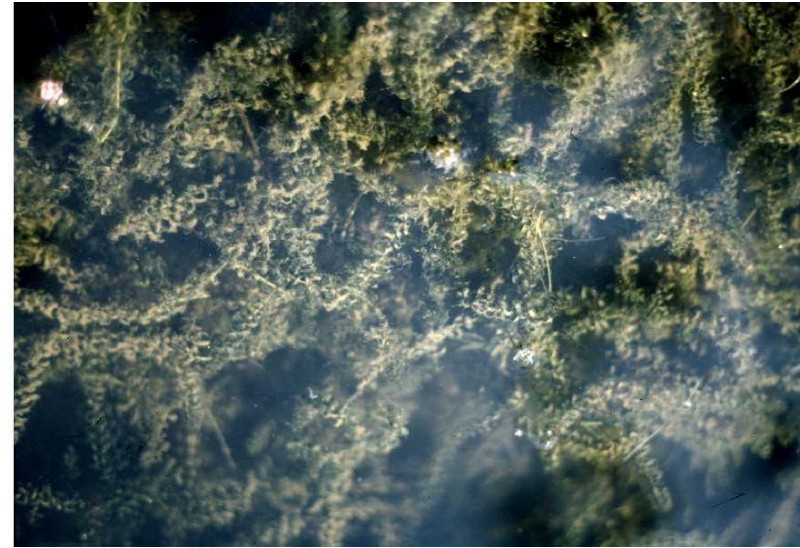
Pontokaspický mlž slávka mnohotvárná (*Dreissena polymorpha*) se rozšířil od r. 1890 z Hamburku Labem po střední Evropu. Od konce 80. let 20. století, kdy se dostal s balastní vodou do severoamerických Velkých jezer se laviovitě šíří vodní sítí severní Ameriky, kde vytlačuje původní druhy bentosu a způsobuje velké ekonomické (technické) ztráty.

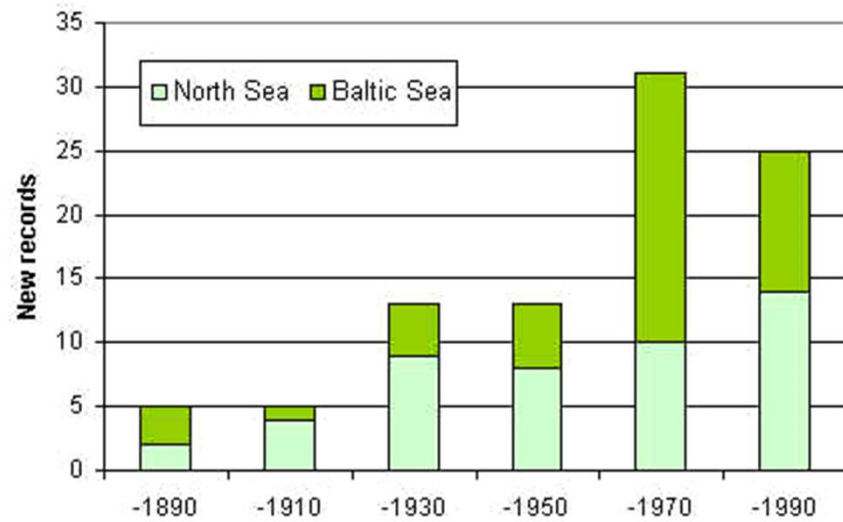
Obr. 2.20 Počet druhů cizokrajných měkkýšů, ryb, rostlin a hmyzu v USA v průběhu času konstantně roste. (OTA, 1993)

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepůvodních druhů

Vodní mor kanadský (*Elodea canadensis*)
je dnes rozšířen po celé Evropě

Numbers of first records of nonindigenous species in North and Baltic Seas
within 20 year intervals (n = 92 species)

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nep vodních druh

1982: kultivace asy v akváriích monackého oceánografického muzea

1984: asa objevena v monackém zálivu přímo pod okny muzea (porost na 1 m² mořského dna)

1992: asa dosáhla břehů Itálie a Španělska

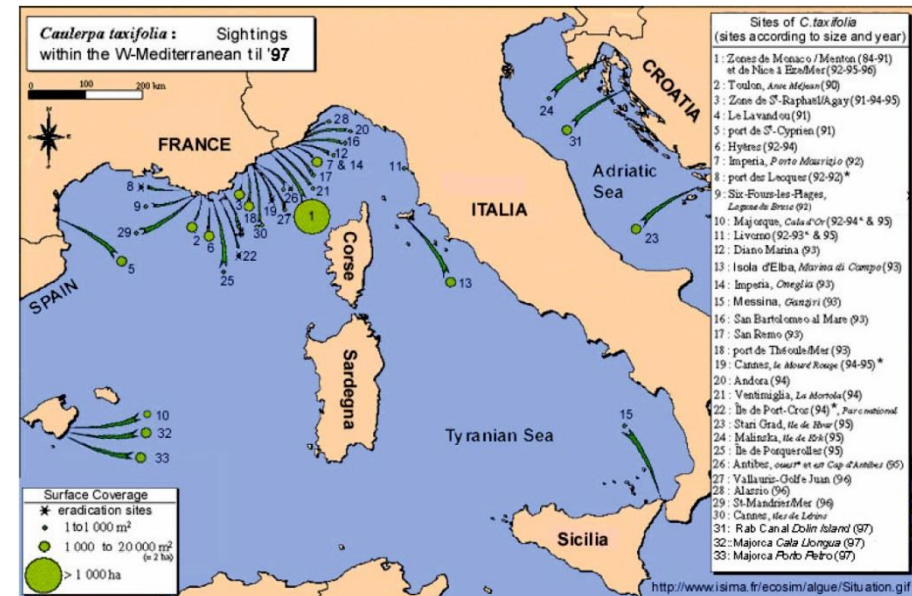
Zelená asa *Caulerpa taxifolia* z teplých vod Pacifiku se šíří ve Středozemním moři; zkouší se biologický boj pomocí plůde *Elysia subornata*.

1995: asa dosáhla břehů Chorvatska

1997: známo 99 lokalit o celkové rozloze 6600 ha

Oblasti s nep vodním výskytem asy *Caulerpa taxifolia*

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Norek evropský (*Mustela putorius*) byl dříve intenzivně loven; dnes je vytlačován norkem americkým - minkem (*Mustela vison*).

Např. v Estonsku je volně žijící populace norka posilována vysazováním jedinců z chovu

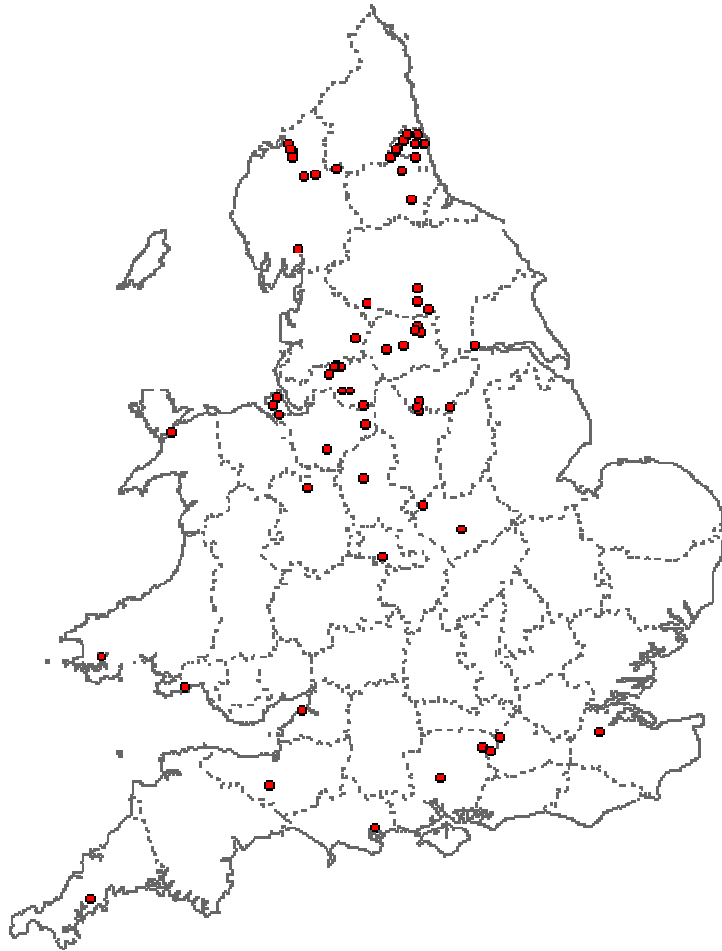
původní

dnes

Rozšíření norka evropského

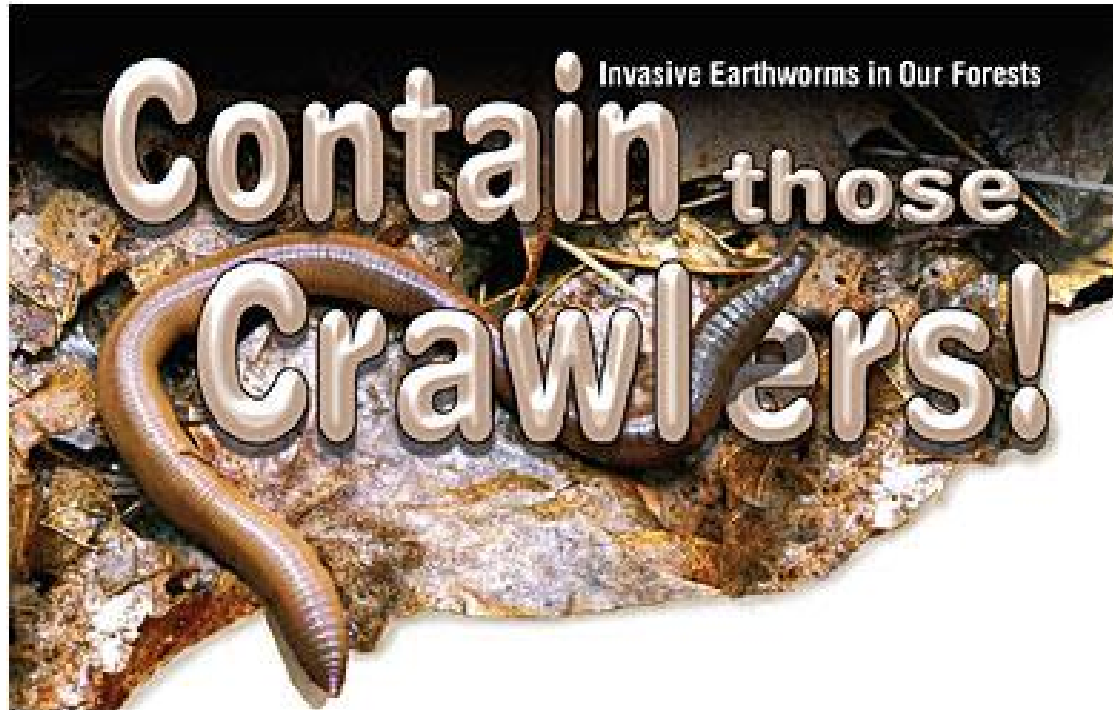
J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Nálezy p dního plozt nce *Artioposthia triangulata* (= *Arthurdendyus triangulatus*) z Nového Zélandu v Anglii a Walesu (první nálezy v Evropě 1963 v sev. Irsku 1965 v sev.-záp. Skotsku). Jako predátor významně redukuje populace řípa.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Invaze evropských čívoal do Severní Ameriky

Evropské druhy čívoal se šíří severní Amerikou (v . velkých oblastí prostých severoamerických čívoal) a mají charakter lesních ekosystémů.

Oblast (modře) zaledněná během poslední doby ledové.

V Severní Americe se čívoaly v době příchodu Evropanů vyskytovaly hlavně na jihozápadě; tyto druhy v konkurenci podléhají evropským druhům.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepřírodních druhů

Přírodní povrch (vlevo)
a přírodní obnovy javoru
Acer saccharum (vpravo)
v lese bez dřevní hmoty

Lesní podrost (vlevo)
a přírodní obnovy javoru
(vpravo) v lese s dřevní hmotou

Kaprada *Botrychium
mormo* mizí z les
osídlených dřevní hmotou

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepřírodních druhů

Podstata a podrost v lese bez plíseň

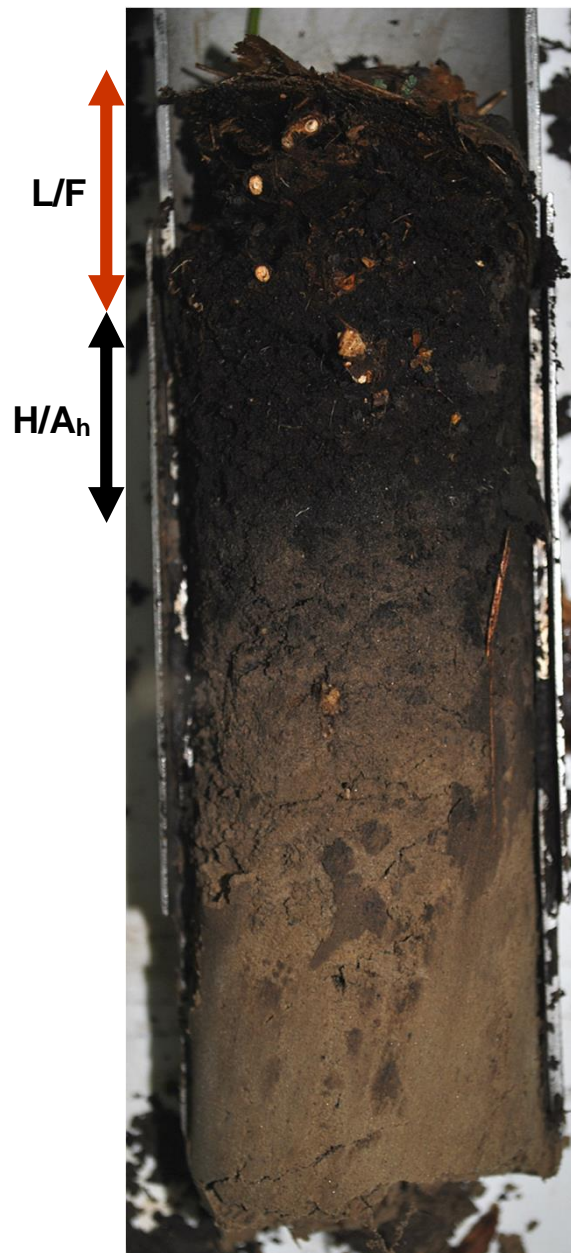

Podstata a podrost v lese s plíseňmi

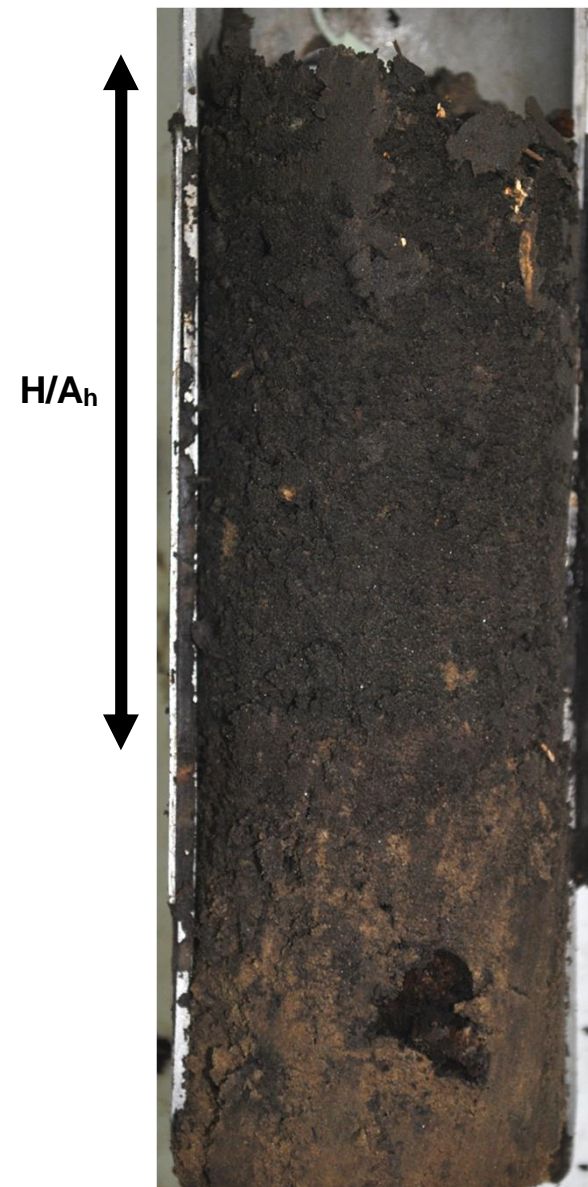
J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepřírodních druhů

Půda v části lesa bez číňál

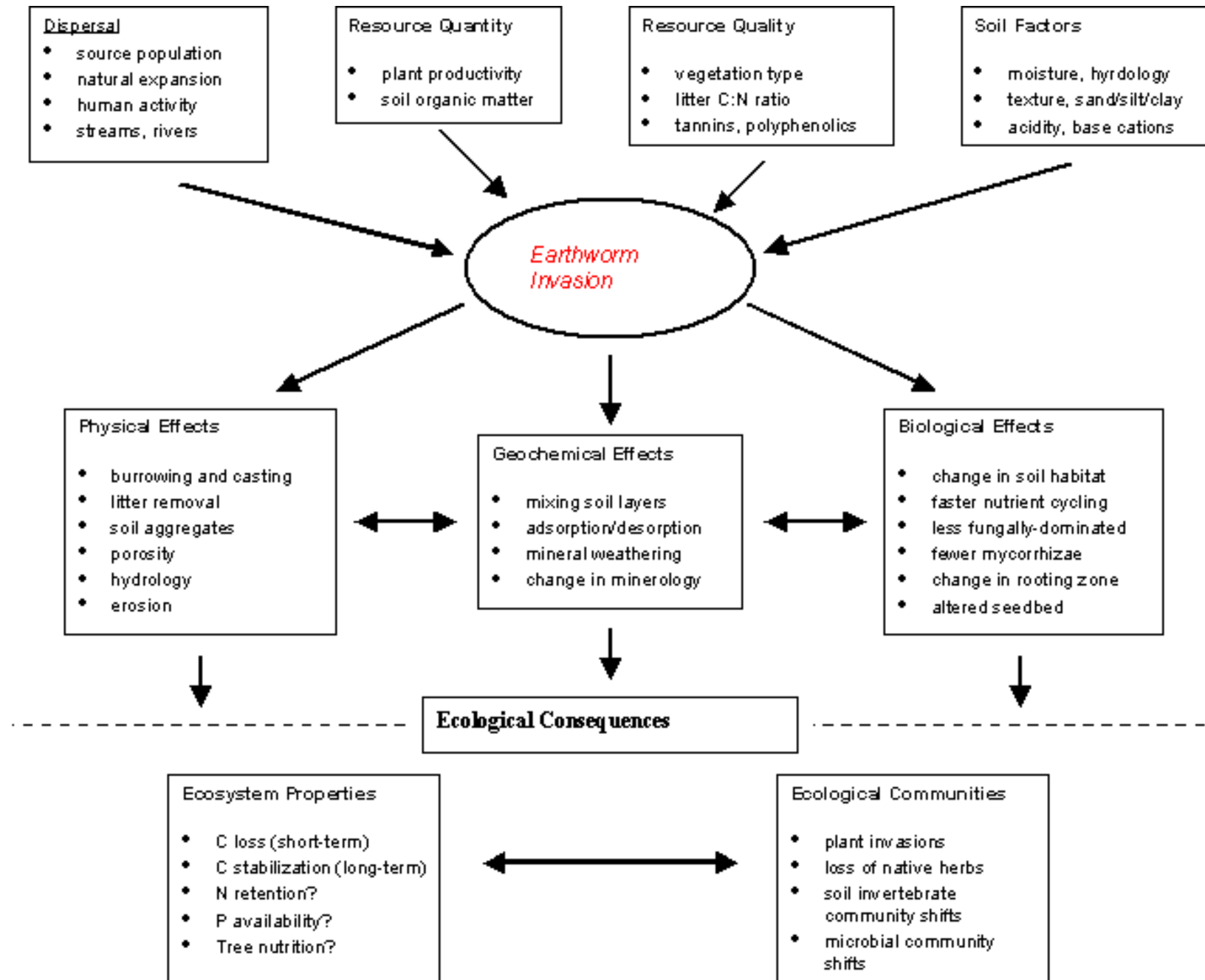
Půda v části lesa na invazní frontě

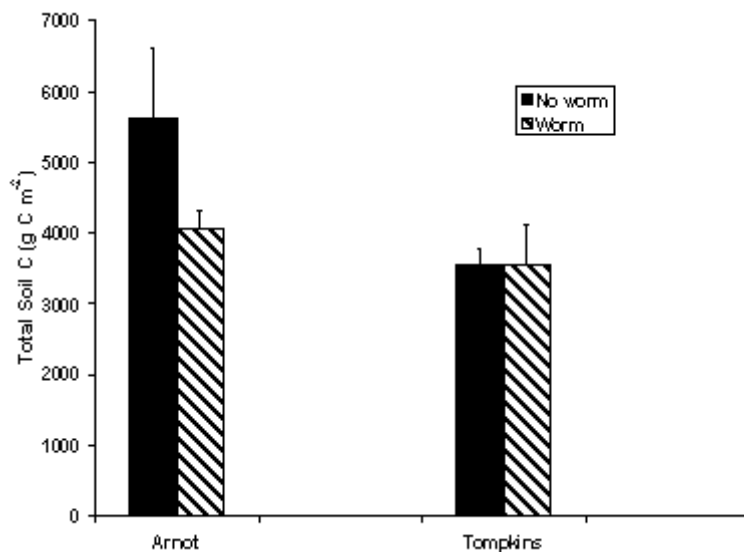
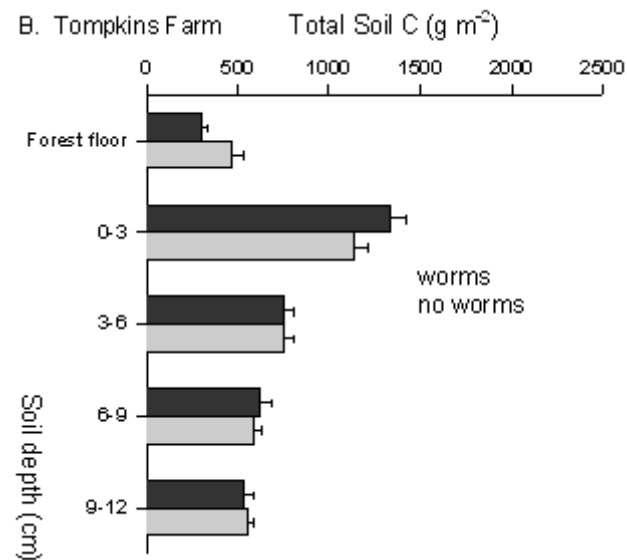
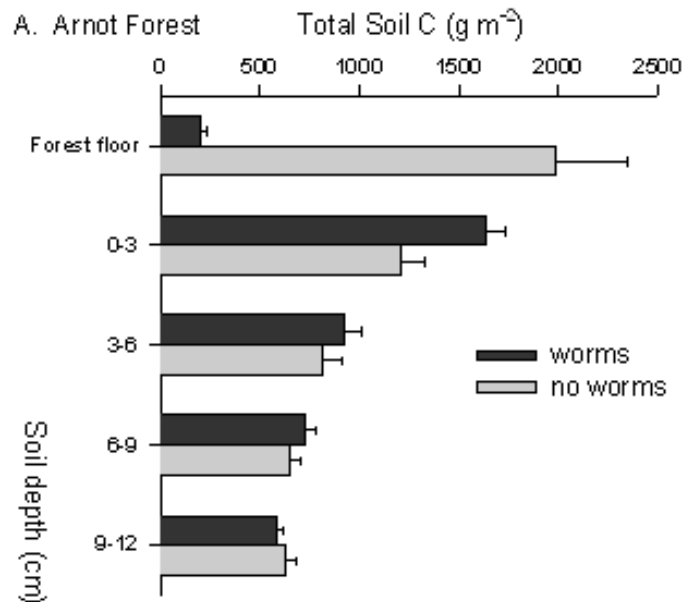
Půda v části lesa s etablovanými populacemi číňál (včetně anektického druhu *Lumbricus terrestris*)

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

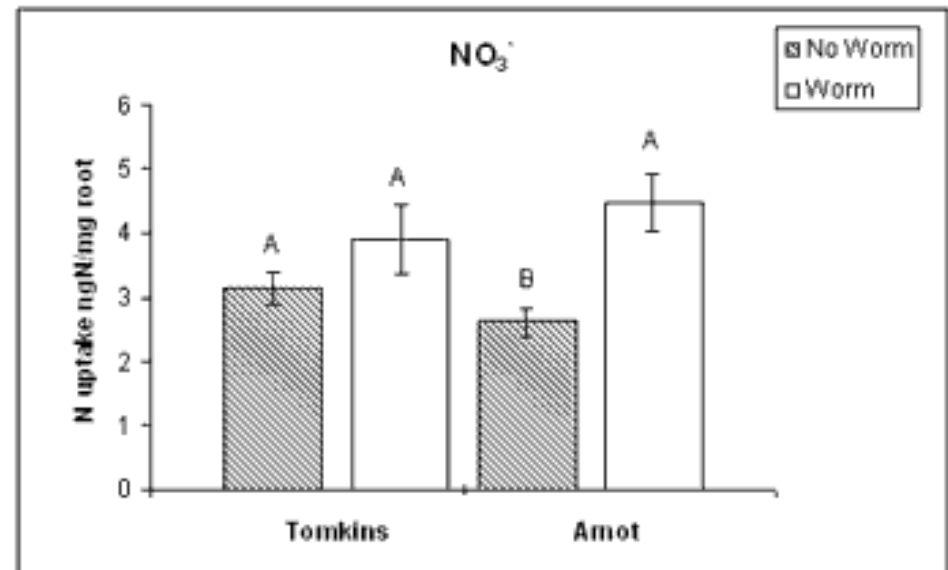
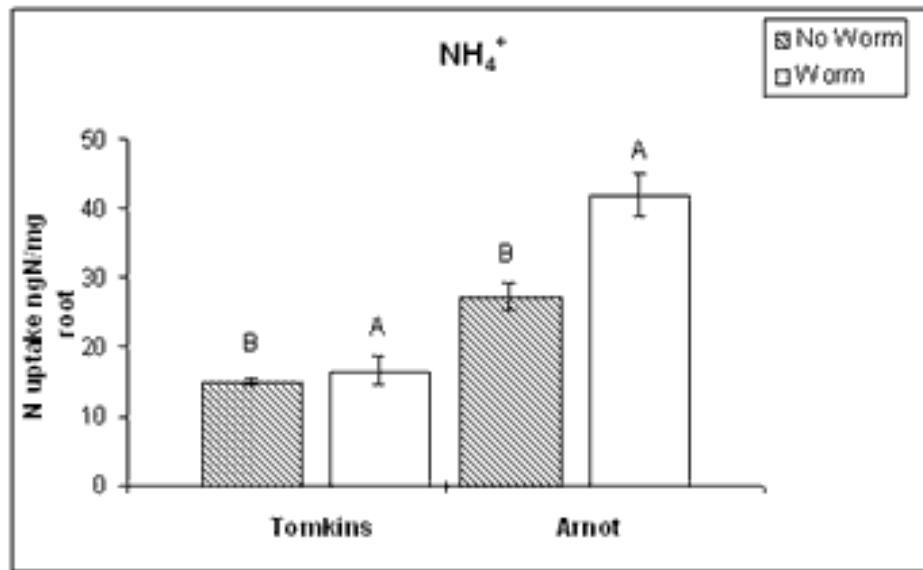
J. Schläghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Srovnání obsahu celkového uhlíku v horních vrstvách půdy (nahoru podle vrstev, dole celkem) v lesích s (nepůvodními) živočichy a bez nich ve dvou oblastech (Arnot Forest a Tompkins Farm v USA)

J. Schläghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Srovnání přijmu dusíku ve formě amoniového iontu a dusíkanového iontu rostlinami (vztaženo na jeden mg kořeny) v lesích s (nepůvodními) dřevkami a bez nich ve dvou oblastech (Arnot Forest a Tomkins Farm v USA)

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

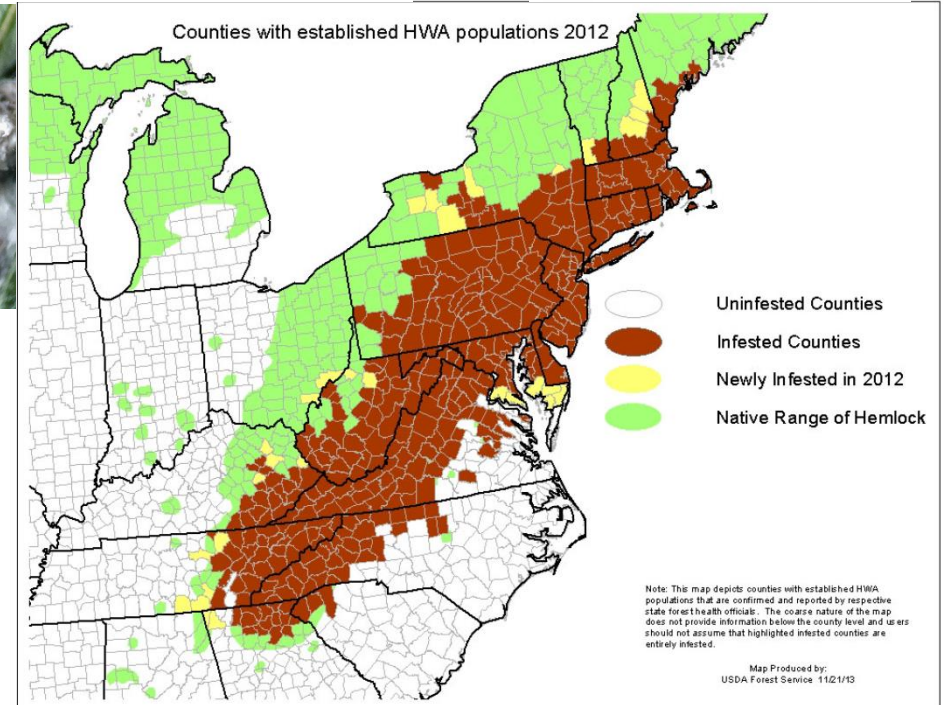
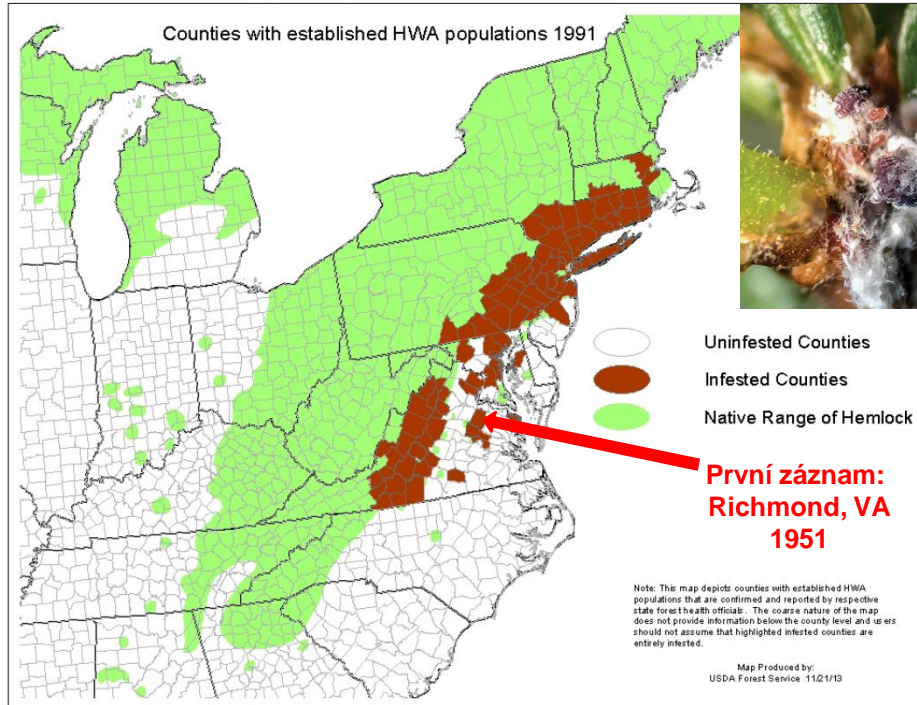
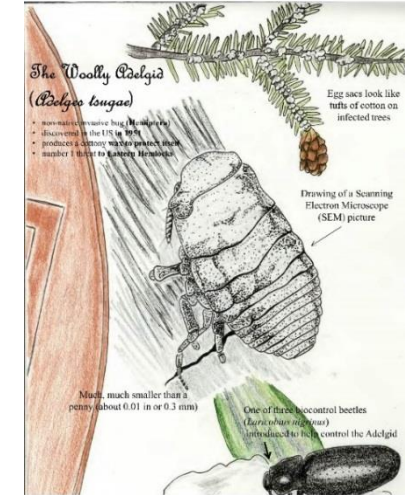
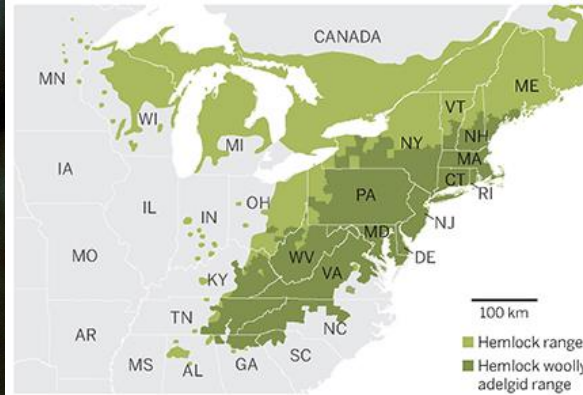
Korovnice jedlovcová - Hemlock woolly adelgid (*Adelges tsugae*)

. zavlečena z Japonska na východní pobřeží Severní Ameriky

A creeping conflict

The hemlock woolly adelgid now infests about half of the eastern hemlock's range, and has been spreading by about 15 kilometers per year.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepřírodních druhů

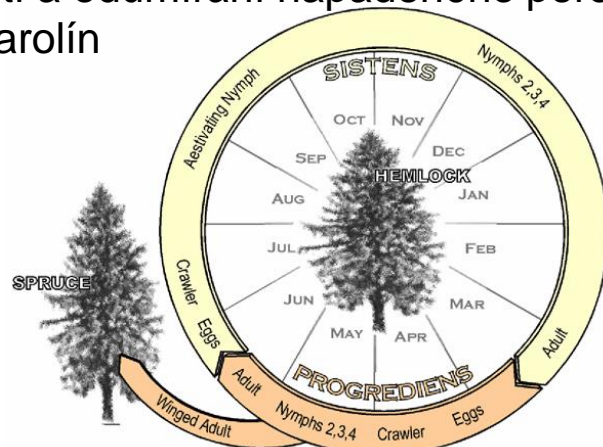
Korovnice jedlovcová (*Adelges tsugae*) jedlovců kanadském a karolínském (*Tsuga canadensis* a *T. carolinensis*)

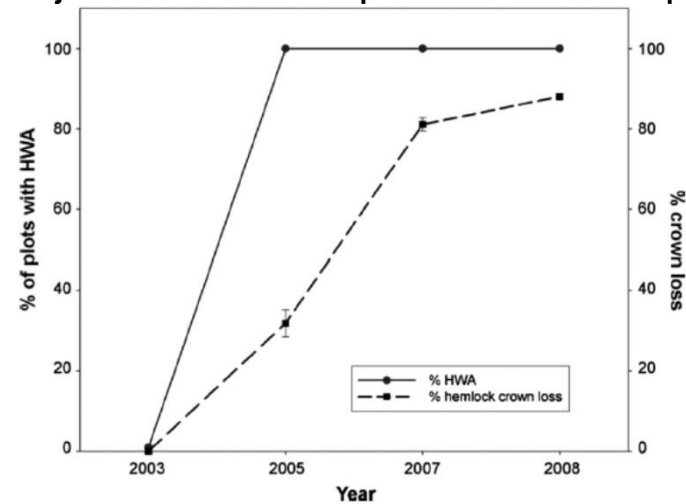
Chřadnutí a odumírání napadeného porostu v Sev. Karolíně

Pozkození jehlic a větek po 2-3 letech napadení

Roční životní cyklus korovnice jedlovcové v Severní Americe (partenogenetický, chybí specifický druh smrku - hostitelská rostlina pro vývoj dvoupohlavní generace)

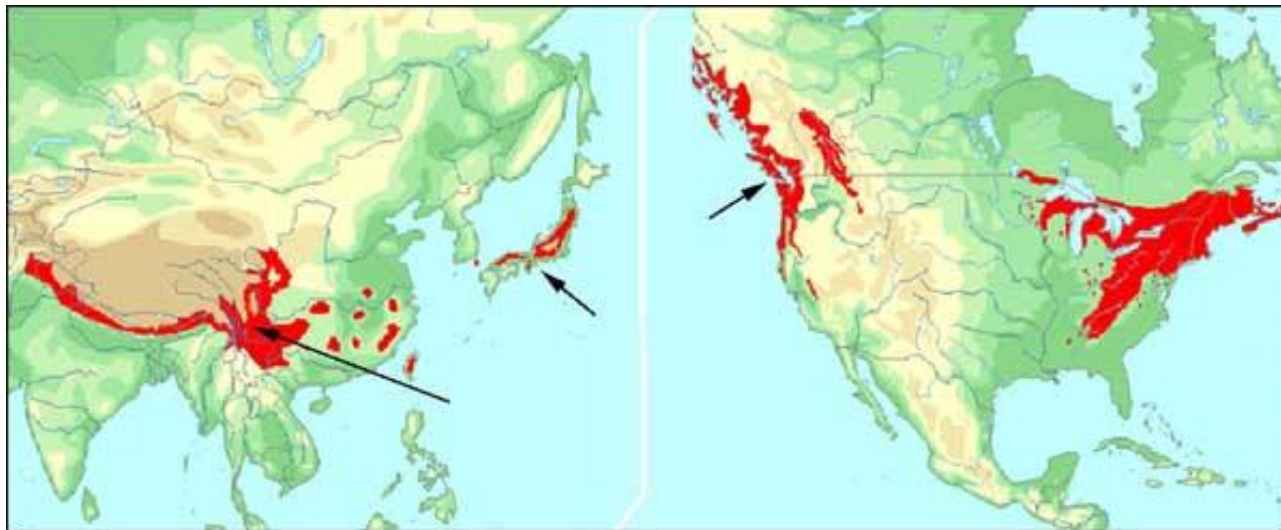

Postup napadení porostu korovnicí jedlovcovou (HWA) a ztráty listů korun jedlovců v povodí o rozloze 1600 ha v jižní části Apalačských hor (Vose et al. (2013), Forest Ecology and Management 291: 209-219)

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Korovnice jedlovcová (*Adelges tsugae*) v Severní Americe

Světové rozšíření jedlovců (červeně), zipky značí oblasti, kde byly sbírány jedinci dravých druhů pro import do USA a biologický boj s korovnicí. Na západním pobřeží Sev. Ameriky je *A. tsugae* patrně původní, místní druhy jedlovců jsou vůči napadení málo citlivé.

Dospělci sluné ka *Sasajiscymnus tsugae* Oere
vají ka korovnice

Brouk *Laricobius nigrinus* (*Derodontidae*),
přirozený predátor korovnice jedlovcové

Dospělci sluné ka *Scymnus sinuanodulus*,
jehož nasazení v biologickém boji se zvažuje

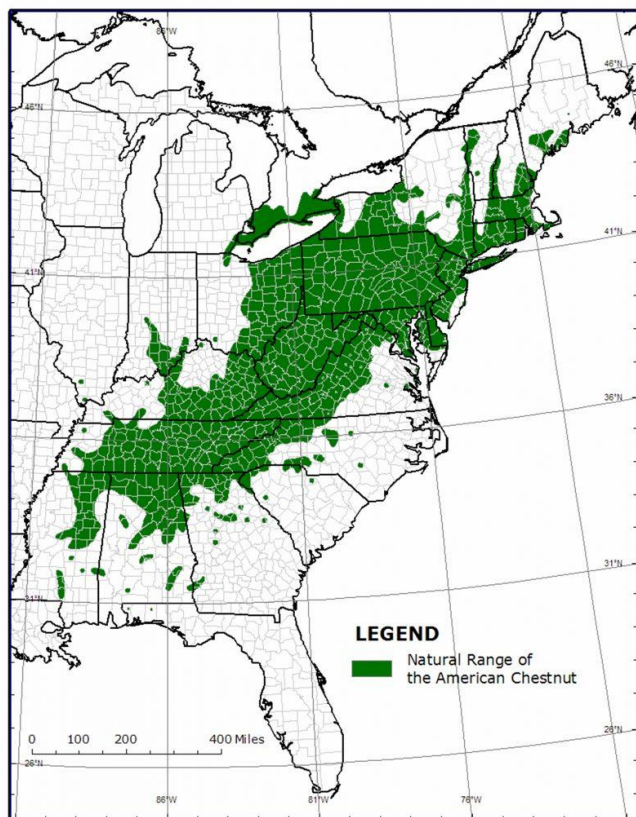

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepřírodních druhů

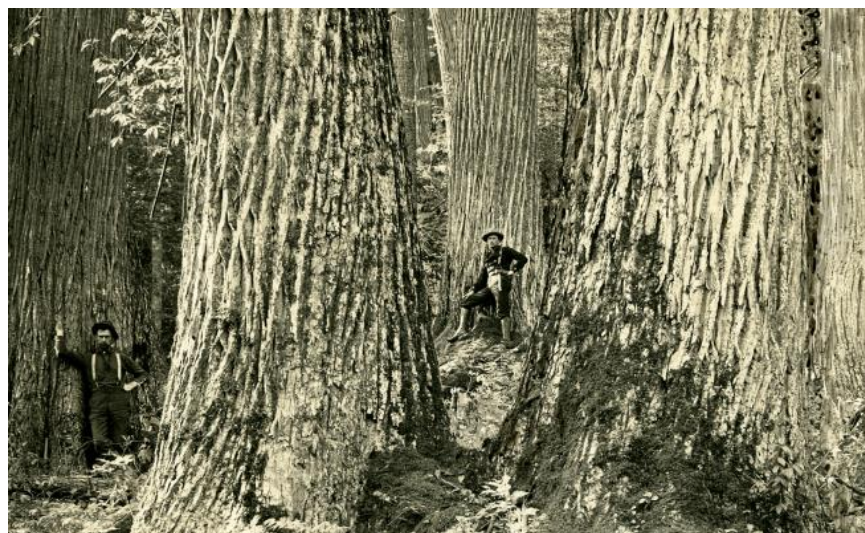
Korová nekróza kaštanovníku je houbová choroba rostlin způsobená houbou *Cryphonectria parasitica* z Asie, která skoro vyhubila kaštanovník zubatý (*Castanea dentata*)

- “ kaštanovník tvoří 25% dřevní zásoby na východě USA
- “ původ houby: Východní Asie
- “ choroba poprvé pozorována v USA v r. 1904 (mimo jiné New York)
- “ patrně zavlečena po r. 1870 se sazenicemi kaštanu vrbkovaného (*C. crenata*) z Japonska
- “ 1926 již v celém areálu kaštanu

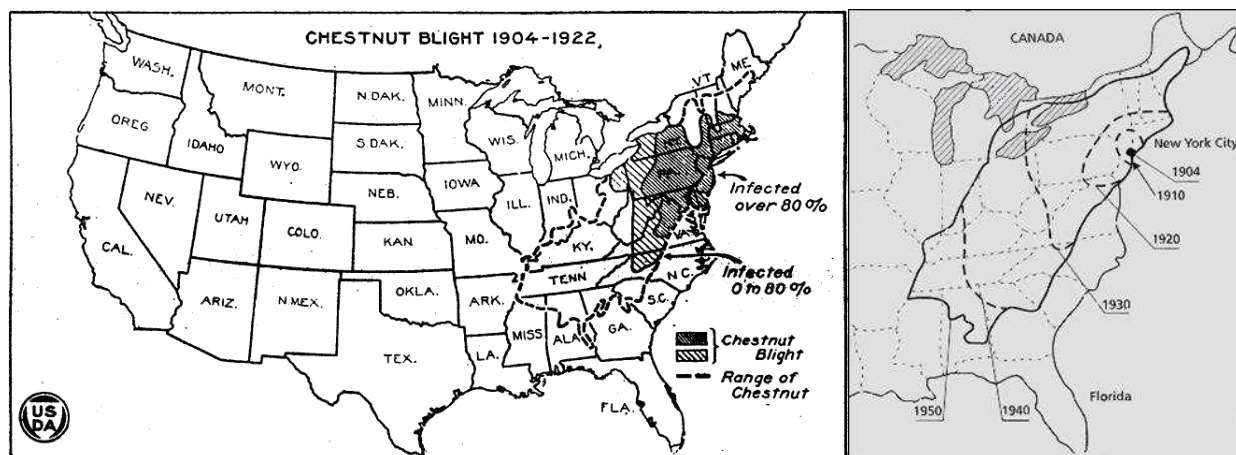
Přirozený areál kaštanovníku zubatého

Dělníci v kaštanovníkovém pralese v Severní Karolíně kolem r. 1910 (Forest History Society, Durham, N.C.)

Korová nekróza kaštanovníku - Chestnut blight (*Cryphonectria parasitica*)

Území šíření korové nekrózy kaštanovníku v USA

Porost napadaných kaštanovníků v New Yorku, 1915. (zdroj: William Powell, nationalgeographic.com)

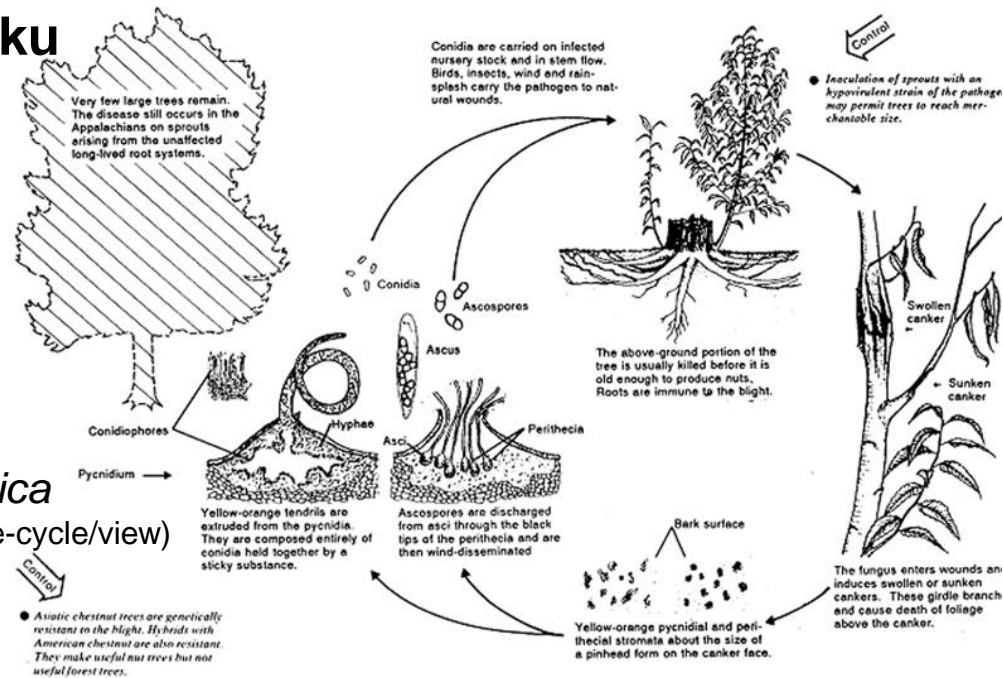
Odumělé kaštanovníky, 1943 (USDA Forest Service)

Obrátočící paže kaštanovníku zubatého

Korová nekróza kaštanovníku (*Cryphonectria parasitica*)

Disease cycle of *Cryphonectria parasitica*
(<http://sfr.psu.edu/public/chestnut/breeding/blight/life-cycle/view>)

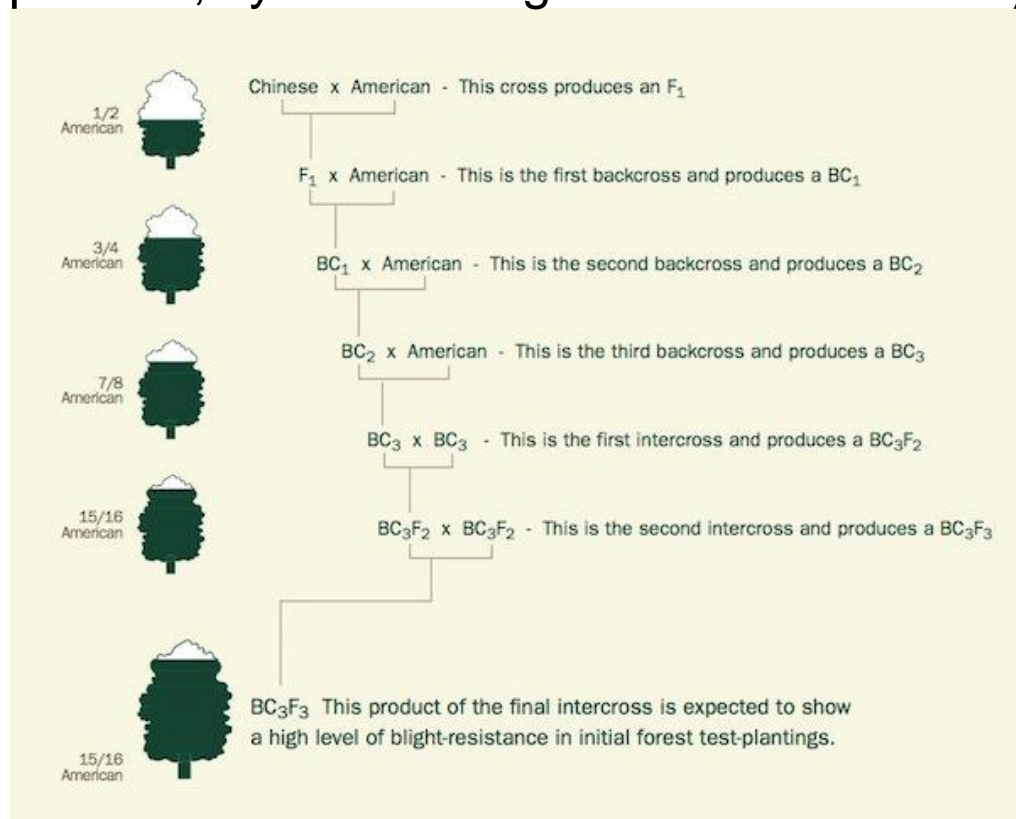

Photo: Claudette Hoffman

Korová nekróza kaštanovníku (*Cryphonectria parasitica*)

Od 80. let 20. století probíhají pokusy získat odolné kaštanovníky z křížením odolných hybridů s kaštanovníkem měkkým (*Castanea mollissima*) z Číny. V posledních letech nové pokusy o získání stromů s co nejvíce americkým genomem *C. dentata* pomocí genetického inženýrství (gen z pšenice, vyhledávání genů z *C. mollissima*)

Hybridní kaštanovníky vysázené v Hashawa Environmental Center, Carroll County, MD. (Photo: Melissa Boyle; source: <http://www.americanforests.org/magazine/article/revival-of-the-american-chestnut/>)

Diagram pokusného křížení k inženýrství.

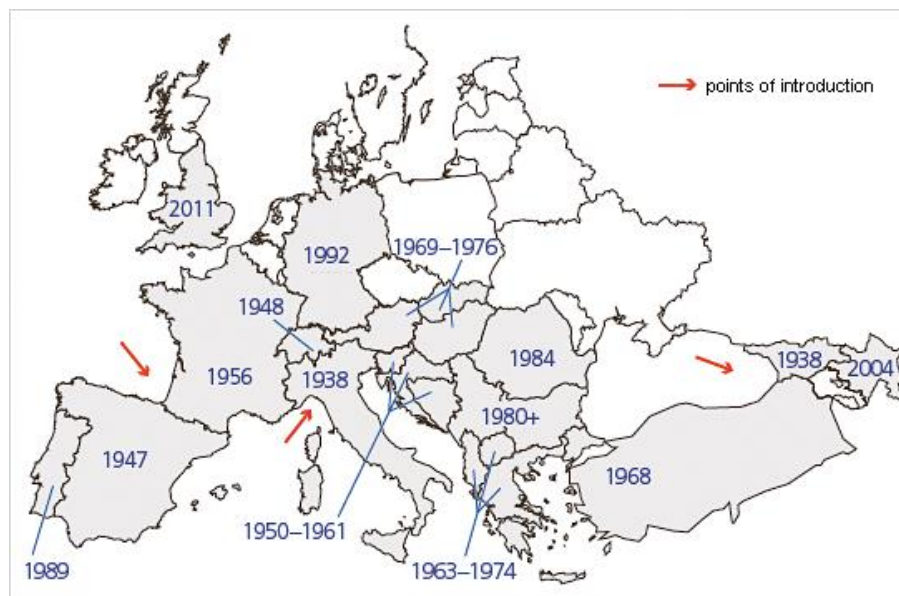
(zdroj: American Chestnut Foundation; nationalgeographic.com)

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Korová nekróza kaštanovníku (*Cryphonectria parasitica*) v Evropě

Infikované kaštanovníky (*Castanea sativa*) u Collonges (Valais/Wallis, Švýcarsko): po dlouhé době od napadení odumřely velké části korun (foto: Phytopathology WSL)

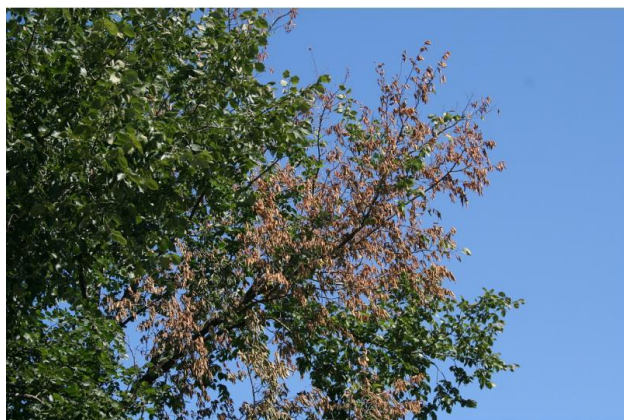

Výskyt korové nekrózy (*Cryphonectria parasitica*) na pozadí areálu kaštanovníku jedlého (*Castanea sativa*). Letopočet ukazuje první pozorování, šipky pravěpodobná místa introdukce

Holandská choroba neboli gafióza jilmu (*Ophiostoma ulmi* a *O. novo-ulmi*)

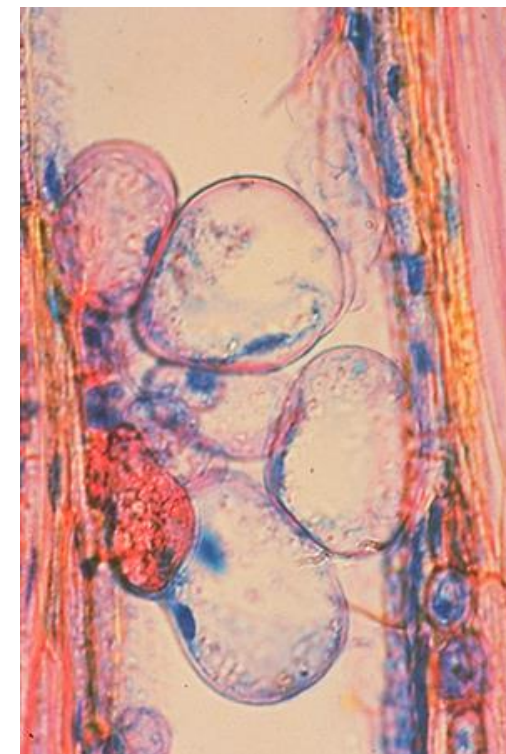
- “ Asi od r. 1910 probíhala v Evropě první vlna odumírání jilmů .
- “ Původcem bylo houbové onemocnění při kterém dochází k ucpání cév (tzv. tracheomykóza) způsobené houbou *Ophiostoma ulmi* (= *Ceratocystis*; poprvé zjištěna v Nizozemsku).
- “ Původně byly dva druhy křovců . b. lokality jilmový (*Scolytus scolytus*) a b. lokality pruhovaný (*S. multistriatus*).
- “ Houba *O. ulmi* původně zcela vytlačila původní, méně škodlivý druh *O. quercus*, se kterým původně tvořila symbiózu.
- “ Kolem r. 1920 byl b. lokality pruhovaný i s houbou *O. ulmi* zavlečen do Severní Ameriky, kde propukla pandemie tamních jilmů (ještě náchylnějších původních druhů i vysazených evropských).
- “ Zde jako vektor začal fungovat další zavlečený druh z Asie (*Scolytus schevyrewi*) i domácí křovec specializovaný na jilmu (*Hylurgopinus rufipes*).

Příznak onemocnění: prosychání v tví, postupně celé koruny

Scolytus multistriatus (nahore) a *Hylurgopinus rufipes* (dole)
(foto: J. R. Baker a S. B. Bambara, North Carolina State University, Bugwood.org)

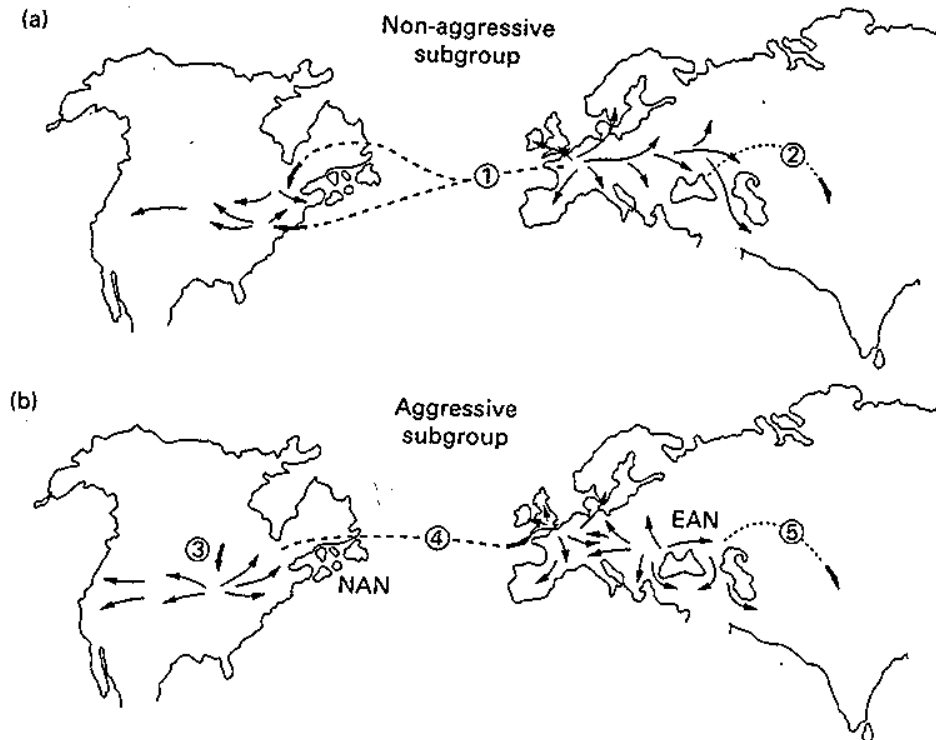

Podélný řez cévou jilmu s velkými tylozami - průrůstání protoplastu parenchymatických rostlinných buněk do původních cévních svazků xylému (foto: D.M. Elgersma)

Holandská choroba neboli gafióza jilmu (*Ophiostoma ulmi* a *O. novo-ulmi*)

- “ Ve 40. letech tato první epidemie v Evropě odezníla.
- “ Od 50. let nastoupila druhá vlna zápalin ná jezť virulentn jím druhem *O. novo-ulmi*, u kterého jsou známy dva poddruhy tradi n ozna ované jako Euro-Asian Race (EAN) a North American Race (NAN), které spolu hybridizují. Tato pandemie stále trvá.
- “ Jen ve Velké Británii uhynulo na 25 milion jilm , nap . v lu0ních na ji0ní Morav pokleslo zastoupení jilmu z cca 30 % na jednotlivé vtrouzené stromy (hlavn odoln jízí mladzí).

Fig. 9.9 Proposed pattern of spread of (a) the non-aggressive, and (b) the EAN and NAN aggressive subgroups of *O. ulmi* during the first and second epidemics of Dutch elm disease. Small arrows, overland spread; large arrows, major introductory events as follows. (1) Introduction of the non-aggressive subgroup from NW Europe to North America, c. 1920s. (2) Introduction of the non-aggressive subgroup from Krasnodor to Tashkent, c. late 1930s. (3) Introduction of a form close to the EAN aggressive subgroup into North America (Illinois area), c. 1940s, and its subsequent evolution into the NAN subgroup. (4) Introduction of the NAN subgroup from the Toronto area into the UK, c. 1960. (5) Introduction of the EAN subgroup into the Tashkent area, c. mid-1970s. (From Brasier 1990.)

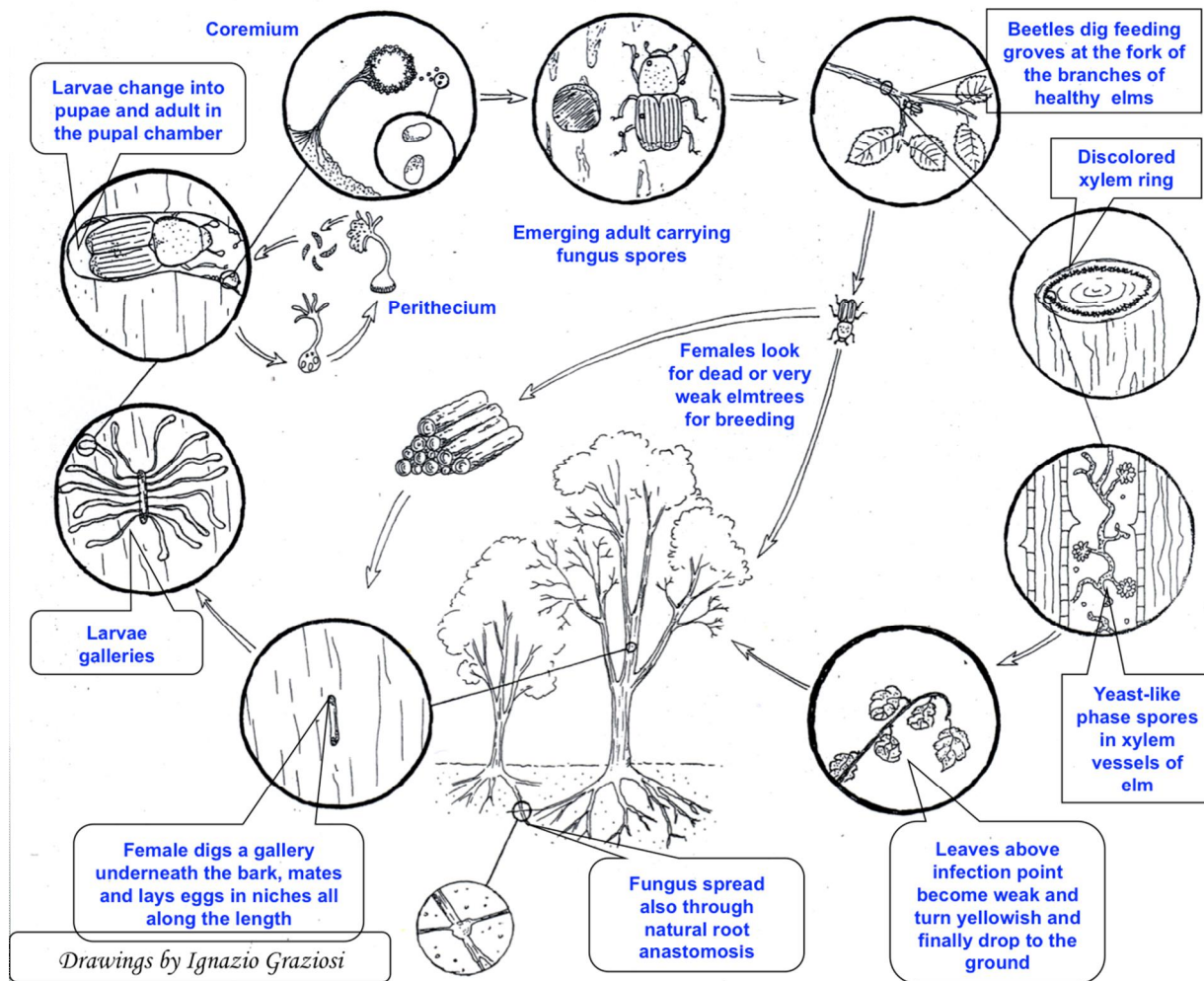

Podkorní chodbičky b lokaza (*Scolytus* spp.) na jilmu

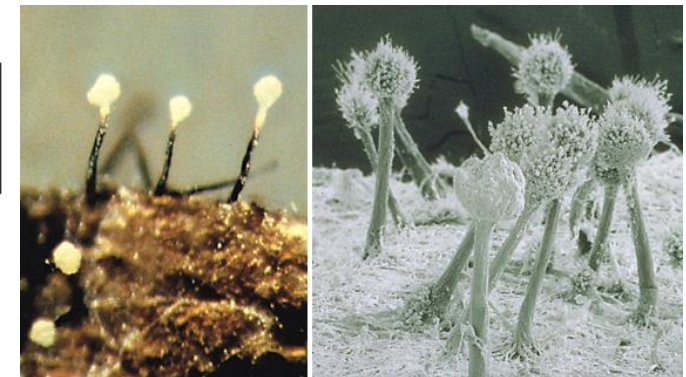
Mo0ný postup zí ení *O. ulmi* a *O. novo-ulmi* b hem první a druhé epidemie tzv. gafiózy jilmu (tracheomykózního onemocn ní).

Holandská choroba neboli gafióza jilmu (*Ophiostoma ulmi* a *O. novo-ulmi*)

K rovec b lokaz pruhovaný (*Scolytus multistriatus*) p i zralostním 0íru ve vidli ce v tvi ky jilmu (foto: P. Svihra).

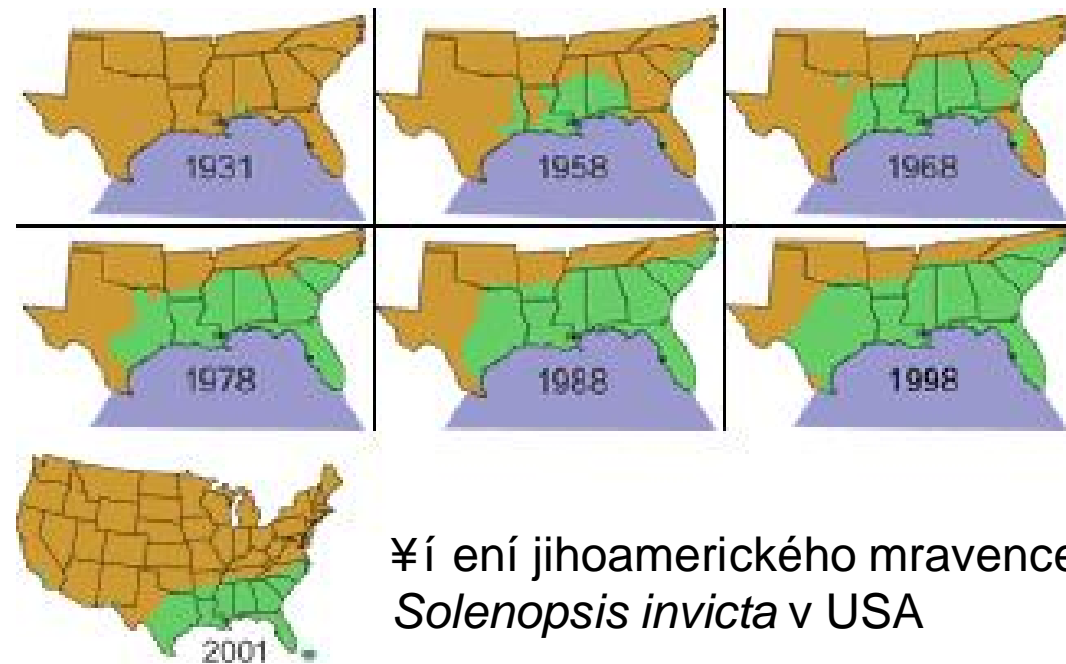

životní cyklus jilmových k rovc a zp sob p enosu hub druhu *Ophiostoma ulmi* a *O. novo-ulmi*, zp sobujících tzv. holandskou chorobu i gafiózu jilmu (angl. Dutch Elm Disease).

Typická synnemata (svazky konidiofor) houby *Ophiostoma ulmi* a *O. novo-ulmi*. Vlevo: pohled pod sv telným mikroskopem (foto: L. F. Grand), vpravo: fotografie ze skenovacího el. mikroskopu (foto: M. F. Brown a H. G. Brotzman)

Invaze sohnivého mravence
Solenopsis invicta do sev. Ameriky

Ústřední jihoamerického mravence
Solenopsis invicta v USA

Následek přímého kontaktu člověka se *S. invicta*

Solenopsis invicta

Dobře vykazují velkou míru polymorfismu.

Tam, kde nachází vhodné podmínky, vytváří superkolonie na velkých plochách (vzájemně propojená hnízda původních kolonií).

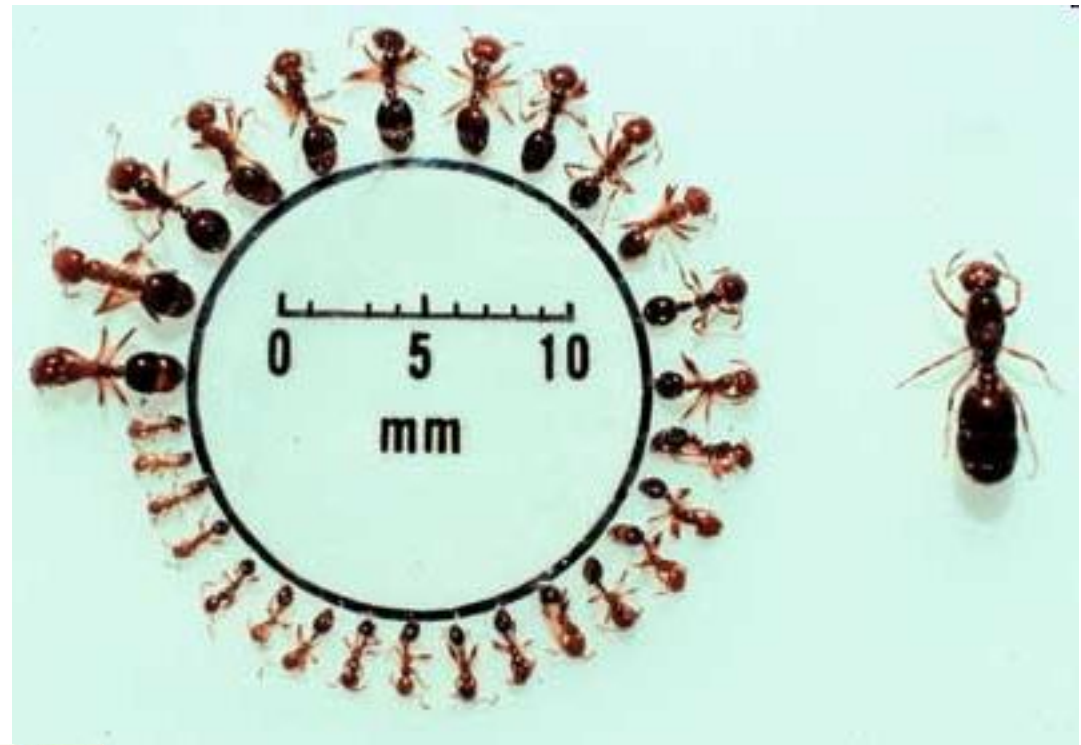

Foto: Kenneth G. Ross

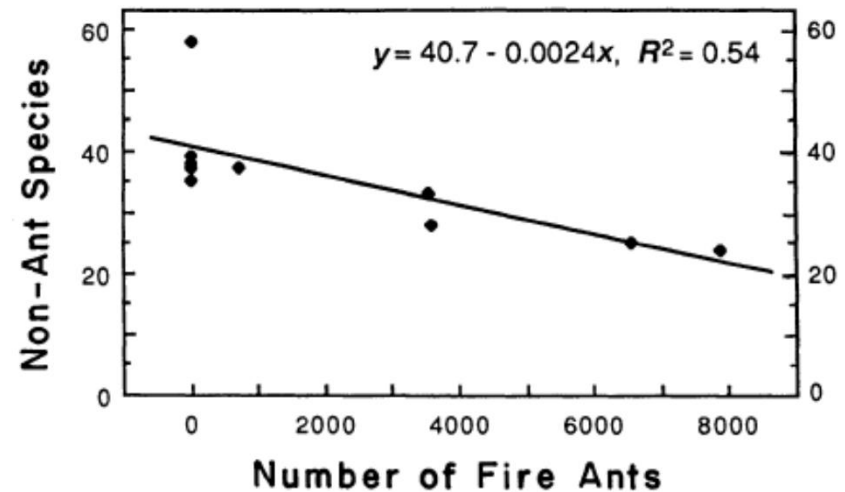

FIG. 6. Relationship between the number of fire ants (*Solenopsis invicta*) and the number of non-ant species collected in pitfall traps at 10 sample sites ($P = .015$).

Dle studie provedené koncem 80. let ve středním Texasu (Porter a Savignano, 1990), měly superkolonie mravence *S. invicta* následující vliv na taxocenózu mravenců a ostatních členovců na lokalitě :

- pokles druhové bohatosti mravenců o 70 %
- pokles abundance původních druhů mravenců o 90 %
- na lokalitách se *S. invicta* tento druh představoval přes 99 % všech mravenců, celková početnost druhů stoupla o 10-30 %
- pokles druhové bohatosti ostatních členovců o 30 % a jejich abundance o 75 % (některé skupiny výrazně utrpěly, jiné z toho naopak těly)

J. Schlaghamerský: Ochrana prírody . introdukcie nep vodných druh

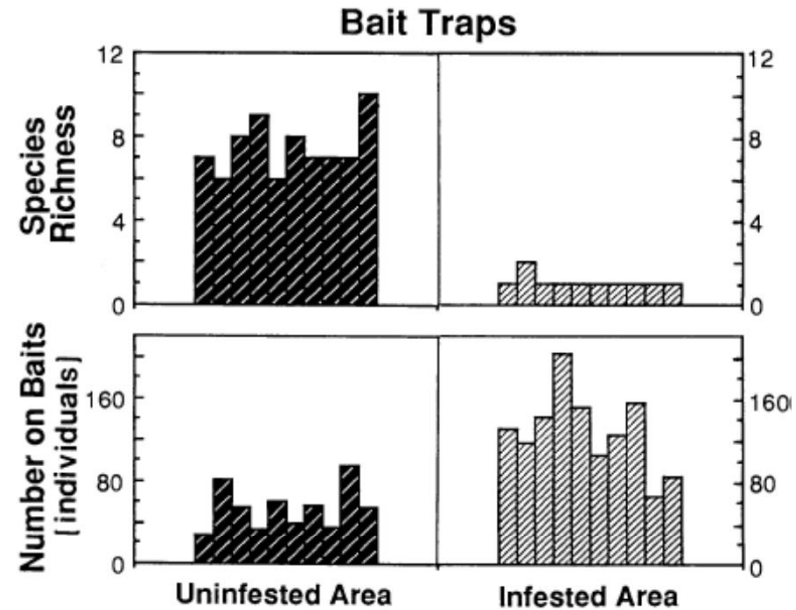
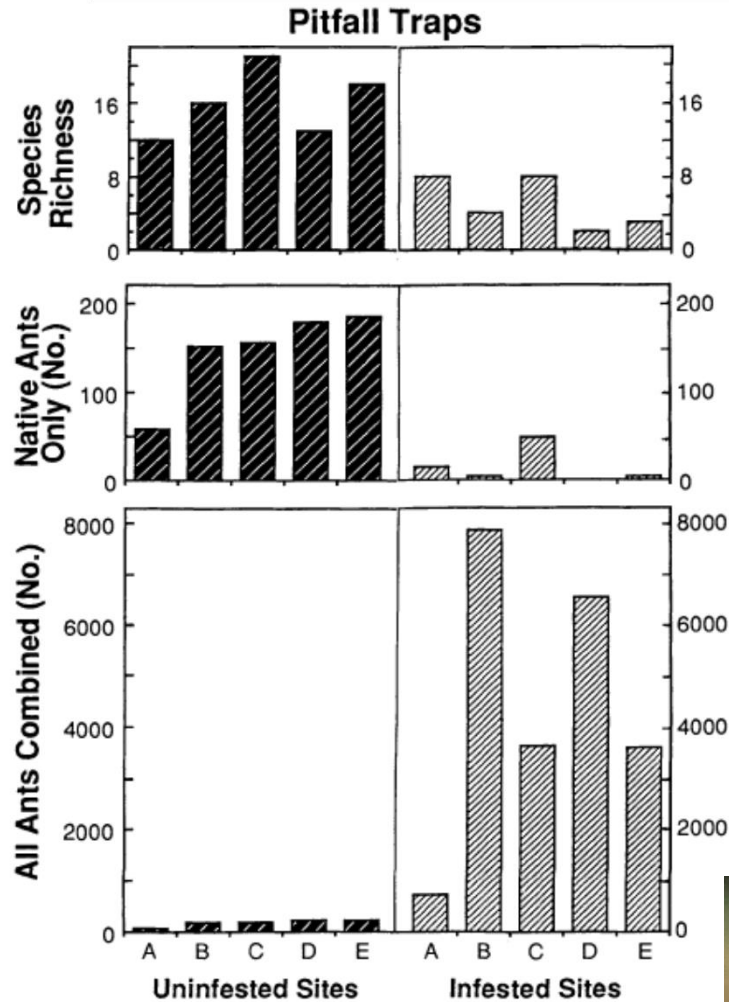

FIG. 4. Ant species richness and numbers of workers attracted to bait traps at 10 uninfested sites and 10 sites infested with the fire ant, *Solenopsis invicta*. Data are from site totals summed across date.

Porter a Savignano (1990)

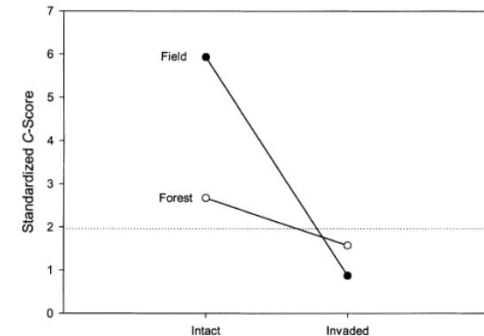
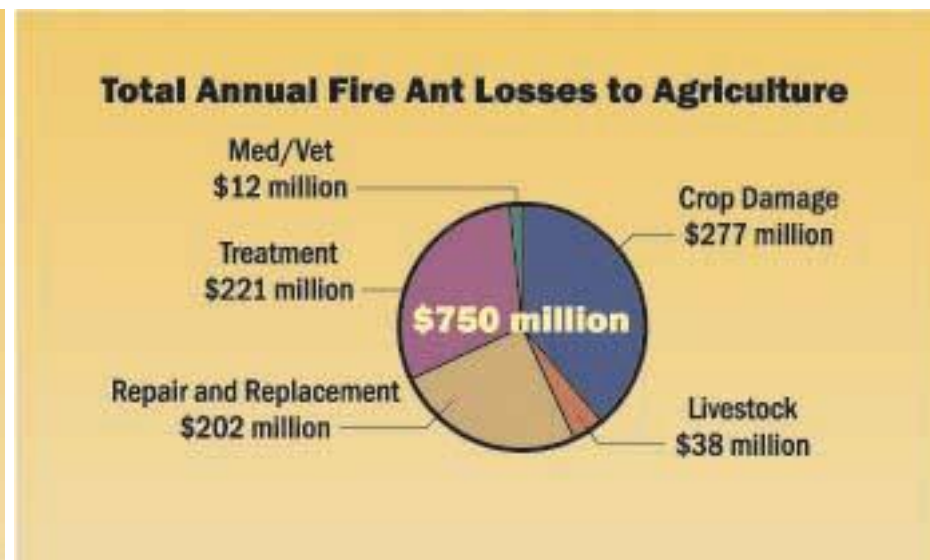
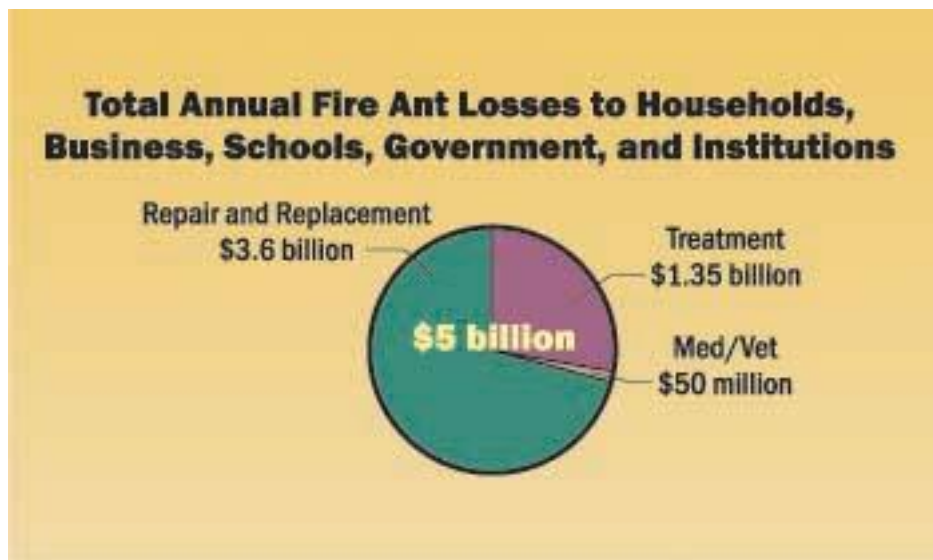

Figure 2 Effects of *S. invicta* on community structure. The standardized *C*-score measures the extent to which species co-occur less frequently than expected by chance. The larger the standardized *C*-score, the less co-occurrence compared with a randomly assembled community. The dotted line indicates 1.96 standard deviations, the approximate level of statistical significance ($P < 0.05$). ○, Forest ant assemblages; ●, open-field ant assemblages. In the presence of *S. invicta*, ant community structure converges to a random pattern.

Vliv *S. invicta* na druhovú bohatosť a abundanciu mravenc (d Inic) ě odchyt do zemných pastí (Texas, USA, 1987) - z Porter a Savignano (1990).

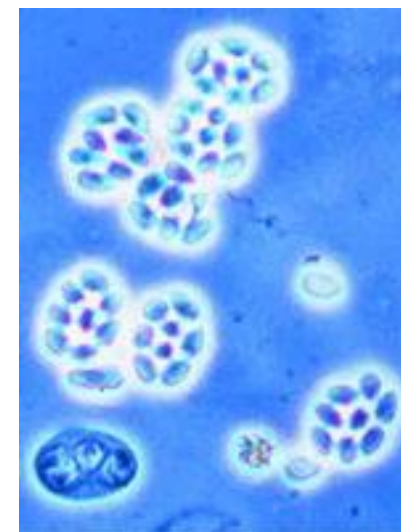
Solenopsis invicta

Výzkumy roční ztráty způsobené zavlečeným mravencem *S. invicta* v USA

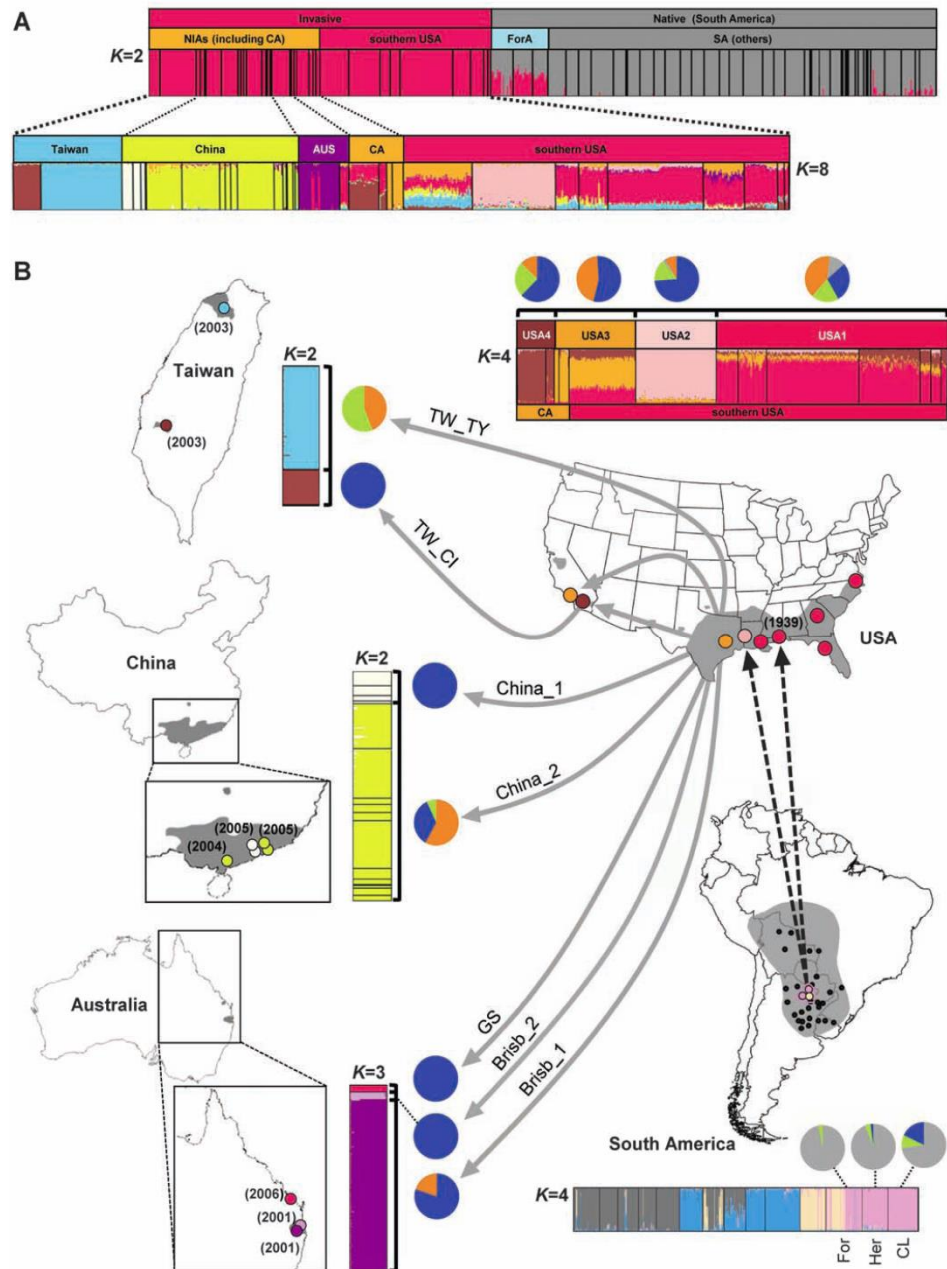

Pro biol. boj proti mravenci *S. invicta* jsou využívány moučky rodu *Pseudacteon* a prvok *Thelohania solenopsae*.

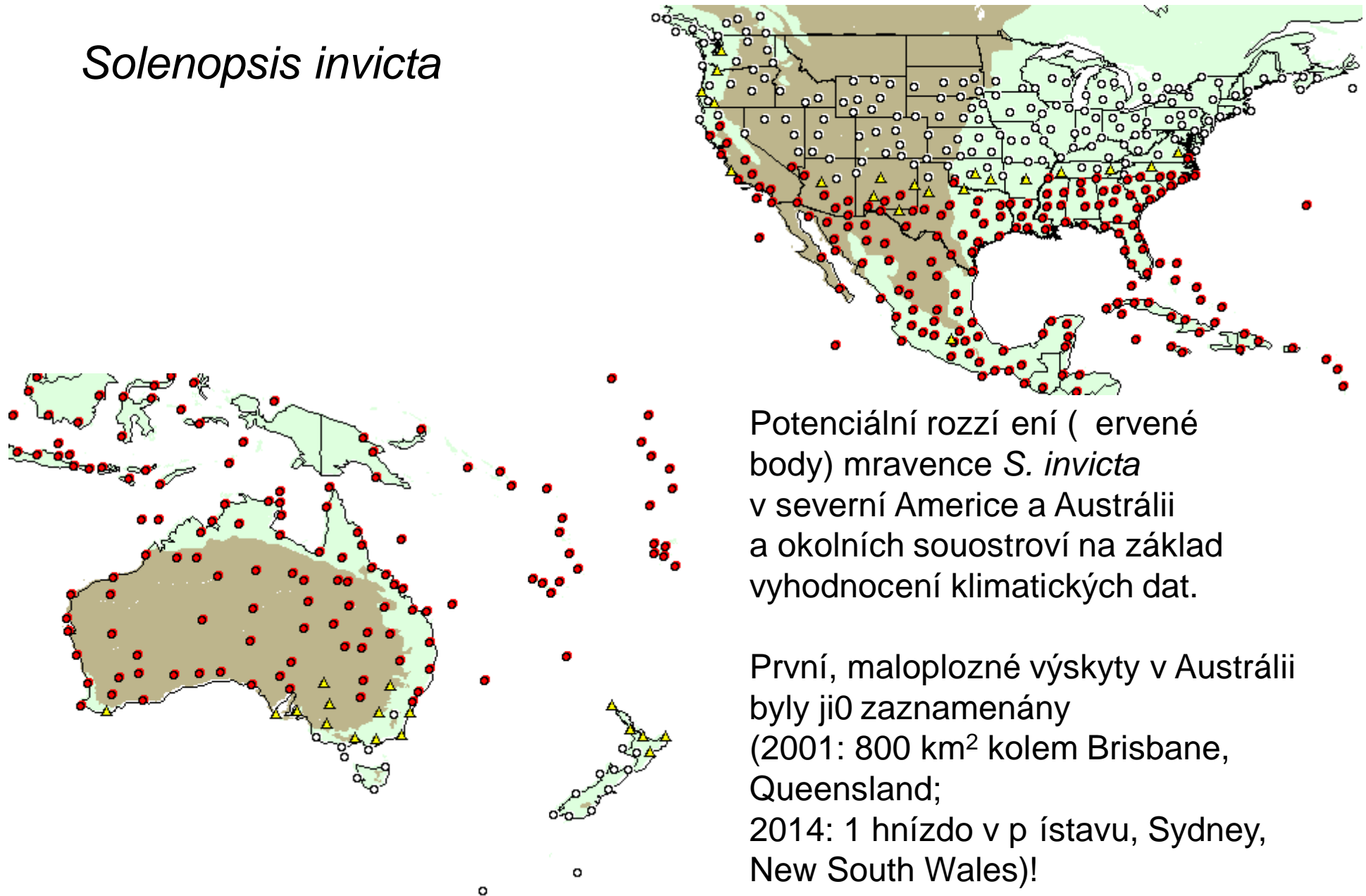

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Molekulárně genetická studie ukazuje na severoamerický původ prvních svýsadek *Solenopsis invicta* na Taiwanu, v čínské pevnině a v Austrálii (Ascunce et al. 2011).

Solenopsis invicta

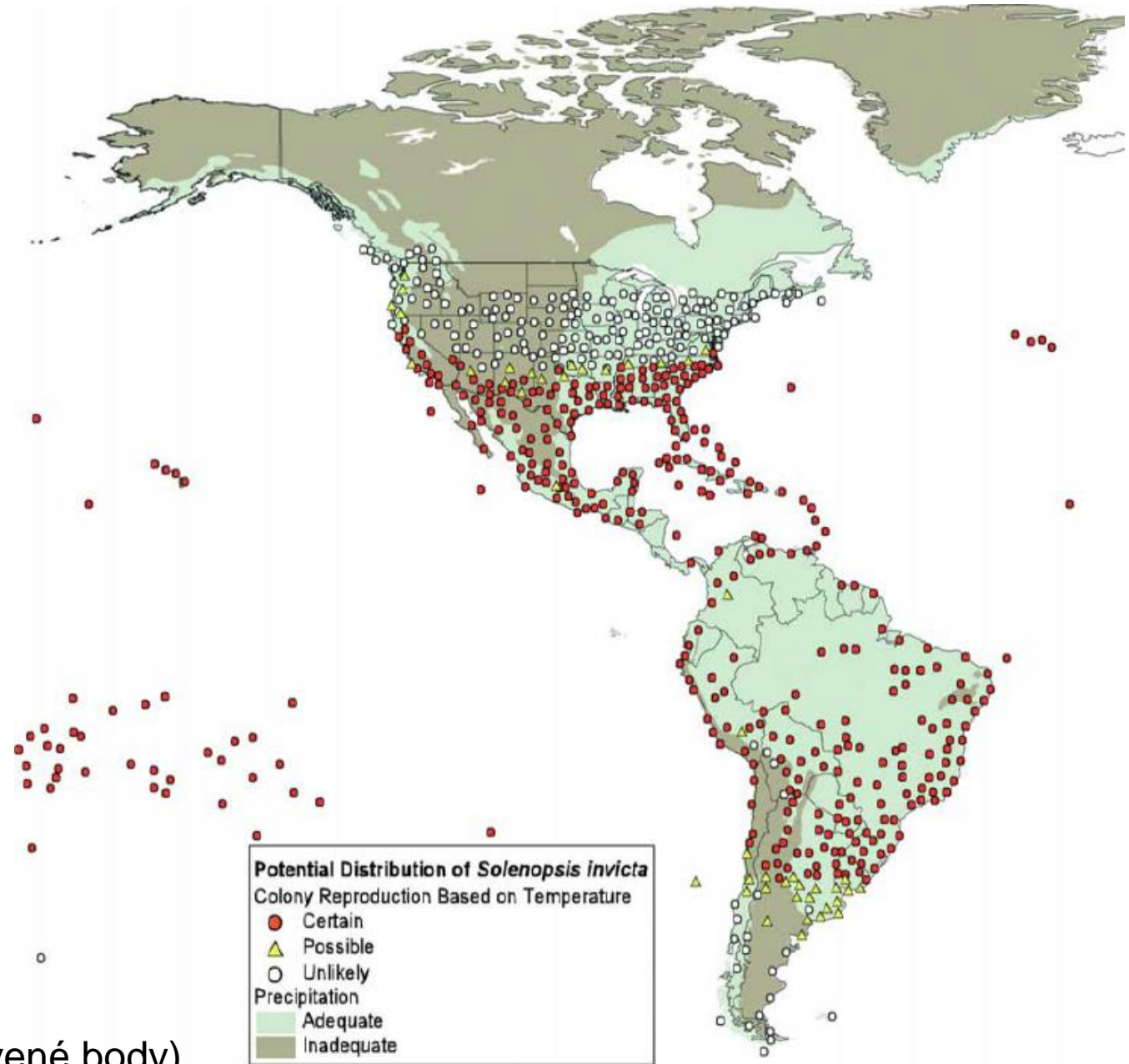

Potenciální rozšíření (červené body) mravence *S. invicta* v severní Americe a Austrálii a okolních souostroví na základě vyhodnocení klimatických dat.

První, maloplošné výskyty v Austrálii byly již zaznamenány (2001: 800 km² kolem Brisbane, Queensland; 2014: 1 hnízdo v pěstovně, Sydney, New South Wales)!

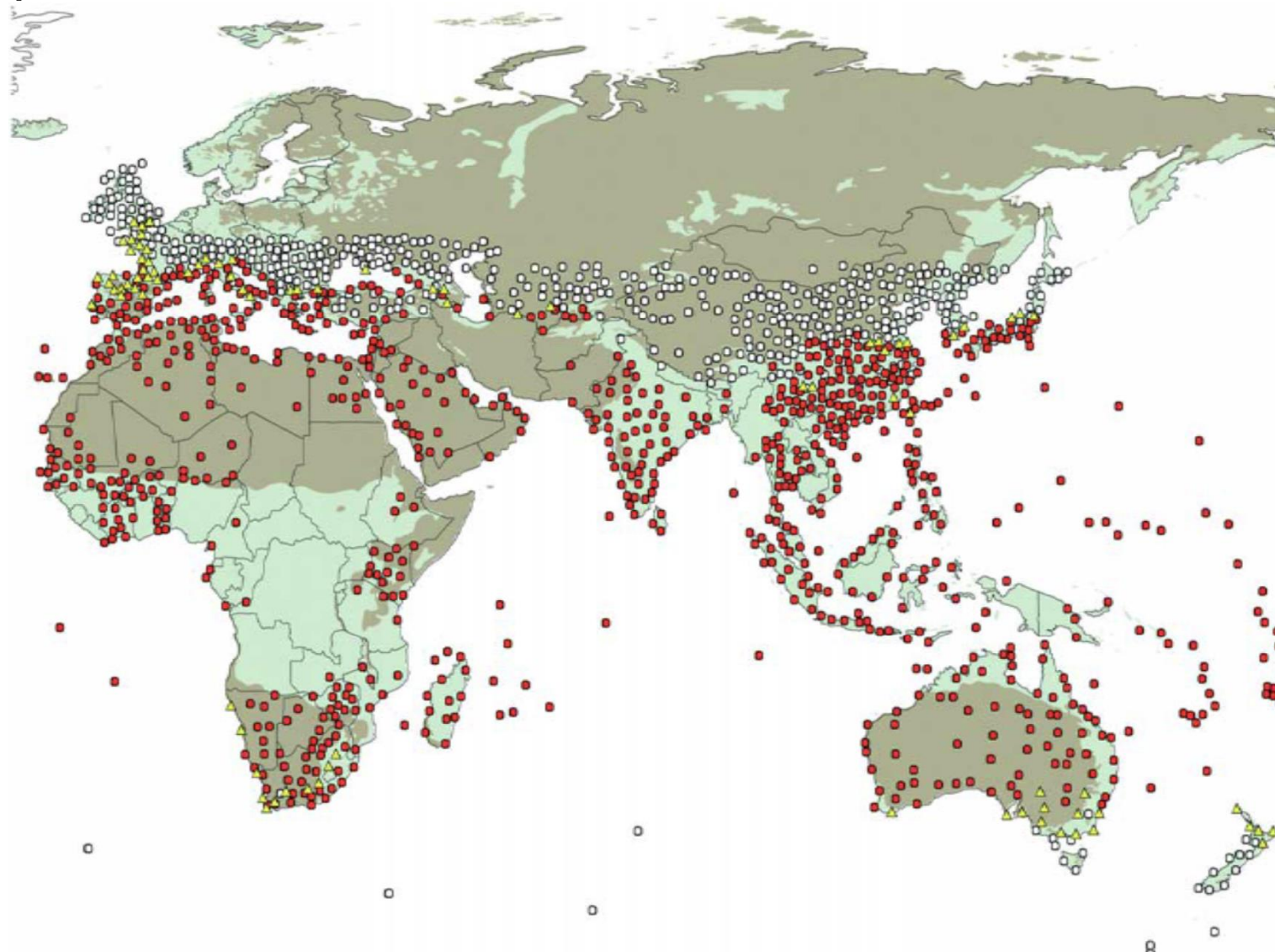

Solenopsis invicta

Potenciální rozšíření (červené body) mravence *S. invicta* na základě vyhodnocení klimatických dat (Morrison et al., 2004).

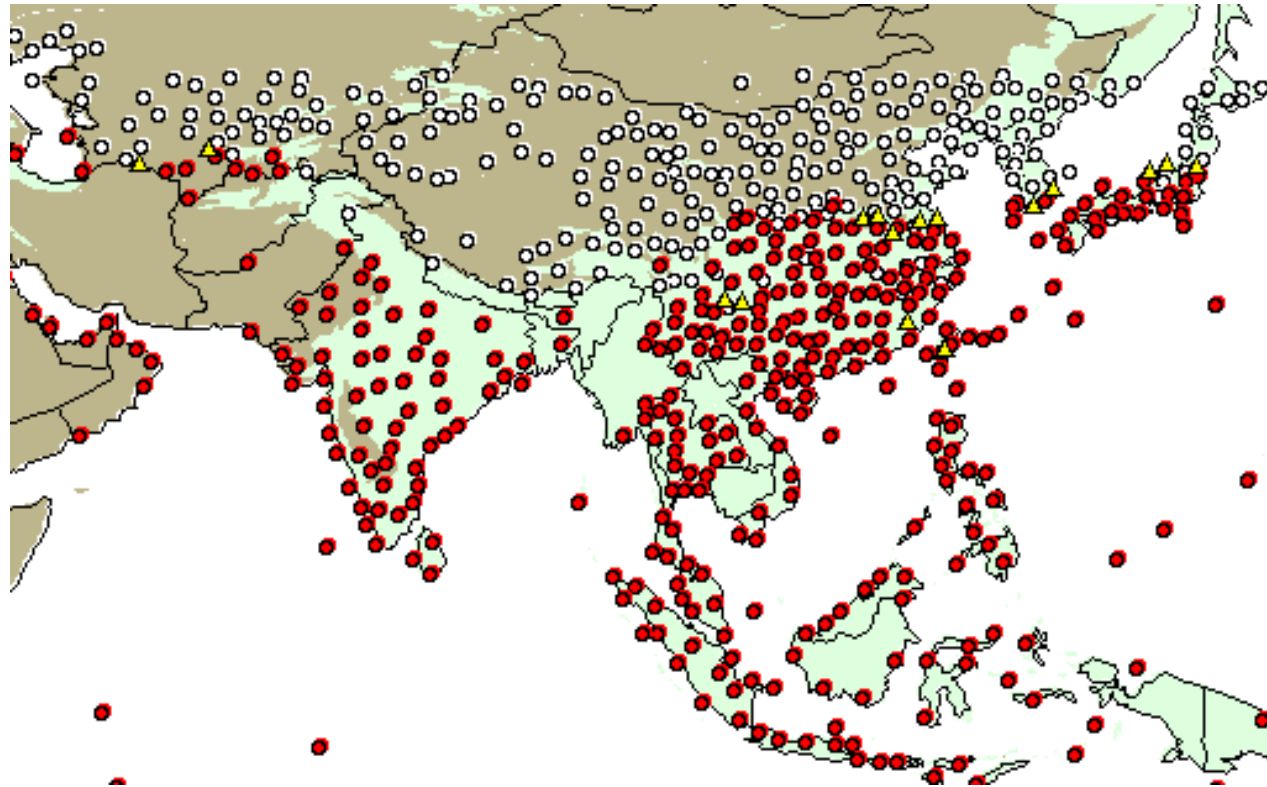
Solenopsis invicta

Potenciální rozšíření (červené body) mravence *S. invicta* na základě vyhodnocení klimatických dat (Morrison et al., 2004).

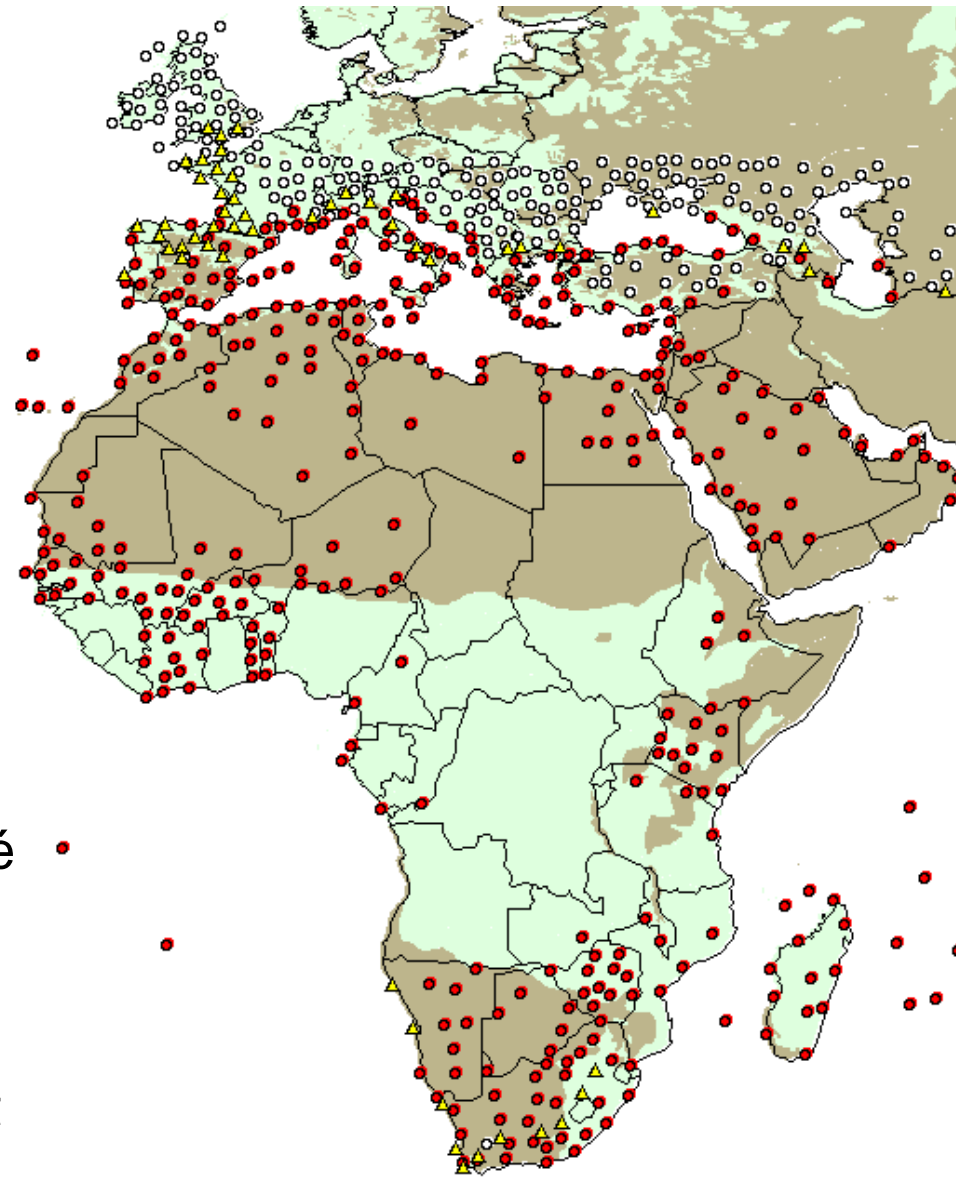

Solenopsis invicta

Potenciální rozšíření (červené body) mravence *S. invicta* v Asii na základě vyhodnocení klimatických dat.

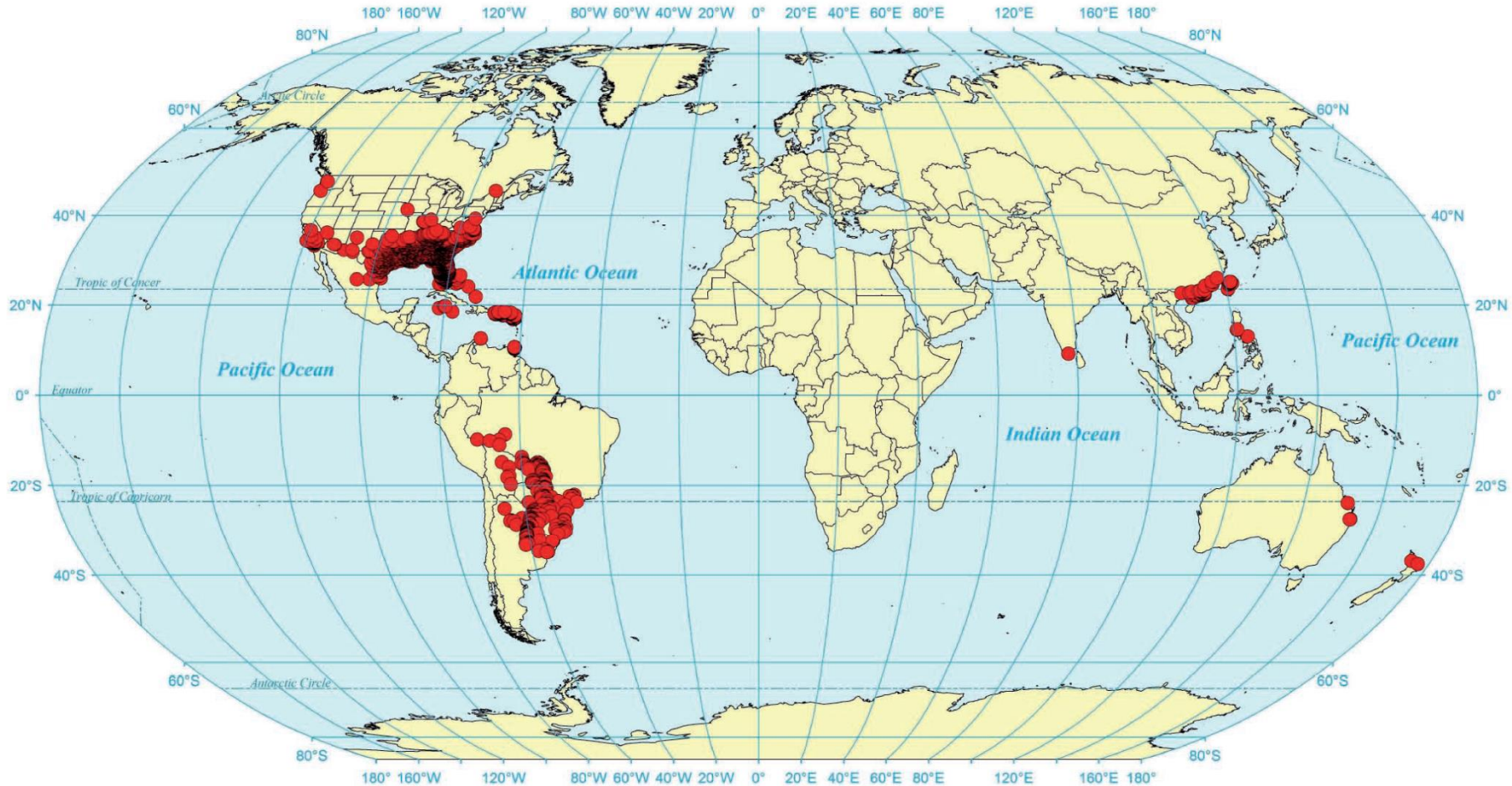
Solenopsis invicta

Potenciální rozšíření (červené body) mravence *S. invicta* v Evropě, Africe a na Blízkém východě na základě vyhodnocení klimatických dat (červené body).

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů
Solenopsis invicta

Světové rozšíření mravence *S. invicta* (červené body) v r. 2013; nálezy na Filipínách a v Indii vyžadují potvrzení (možná se jedná o původní druh).

Zdroj: J. K. Wetterer (2013): Exotic spread of *Solenopsis invicta* Burm. (Hymenoptera: Formicidae) beyond North America, Sociobiology 60 (1)

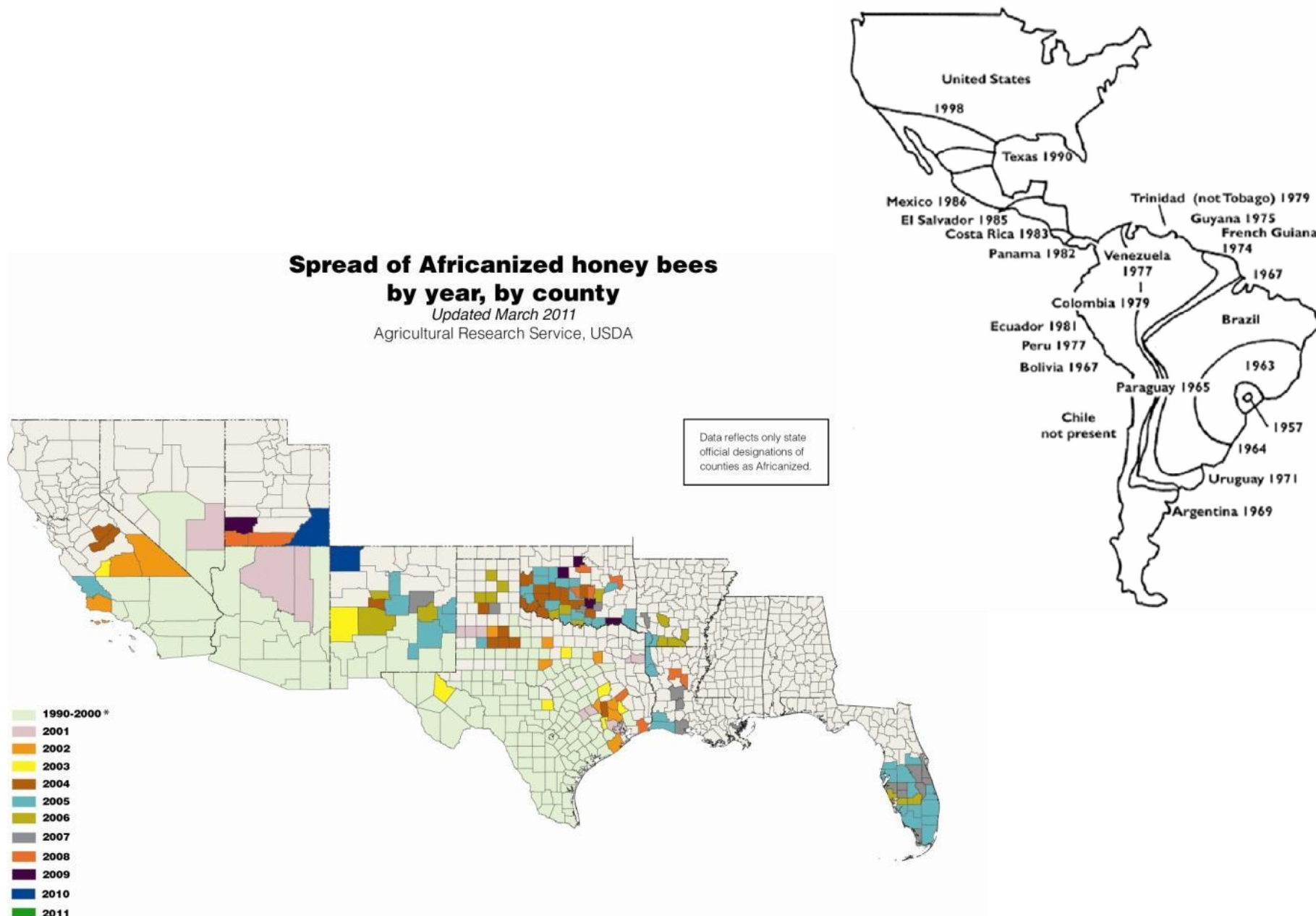
J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepůvodních druhů

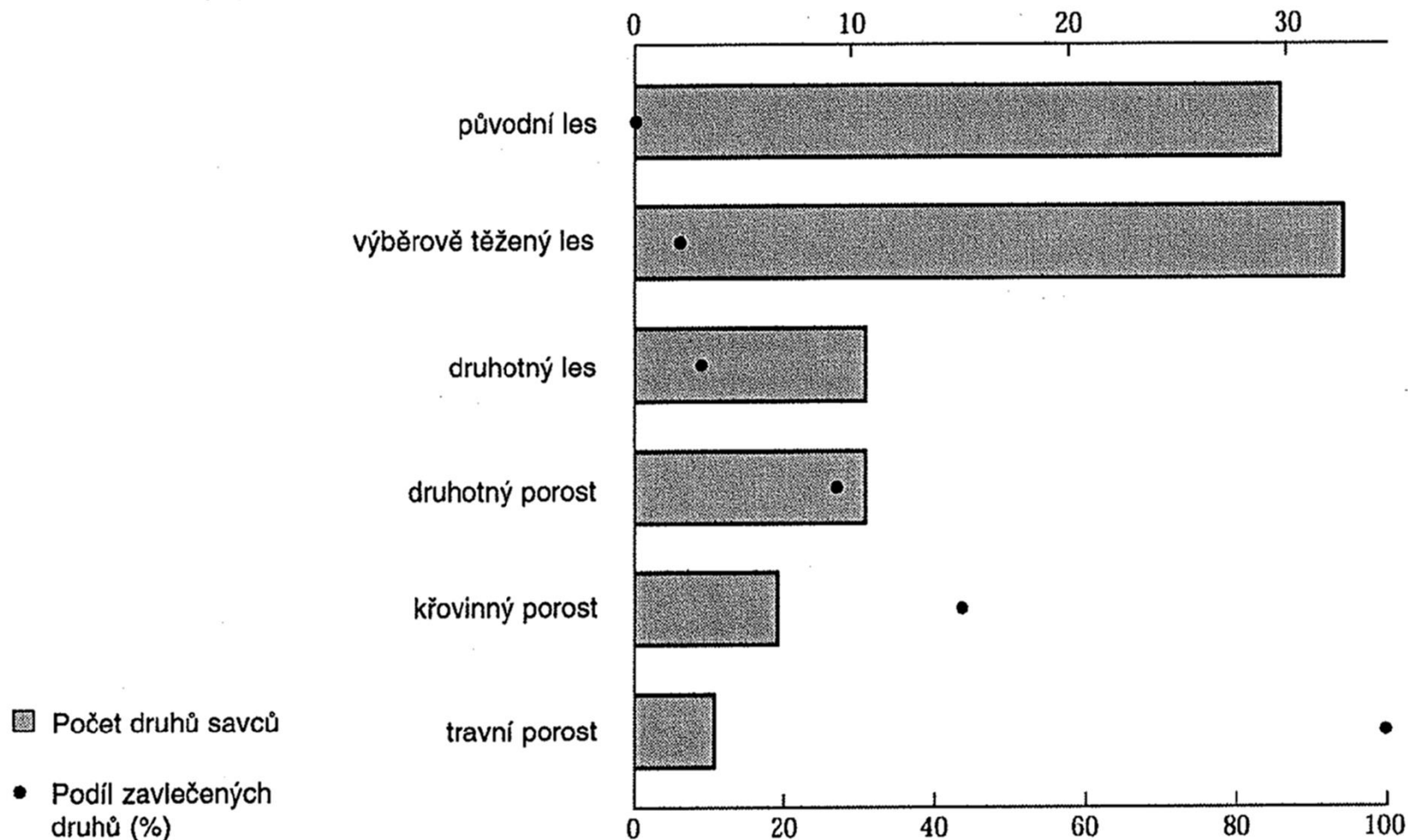
Africký poddruh včely medonosné - *Apis mellifera scutellata*, resp. jeho hybridy s jinými poddruhy se zjišťují již v Jižní a střední Americe. Svou vysokou agresivitou představují nebezpečí pro původní včelstva, zvířata i člověka.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Obr. 2.21 Postupná degradace lesů v jihovýchodní Asii kácením a zemědělskou výrobou nejen snižuje počet původních druhů savců, ale také zvyšuje procento zavlečených druhů. Ve finální fázi této sukcese – v savaně – jsou přítomny jen introdukované krysy. (Harrison, 1968)

Zdroj: Primack, Kindlmann Jersáková: Biologické principy ochrany přírody, Portál, Praha, 2001, 1. vydání

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

Bolzevník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) v Evropě

¥ áva z lodyh a list obsahuje fototoxické furanokumariny: dráždivé, za spolupůsobení UV záření způsobují zápal pokožky, bolestivá zánětlivá zranění, která se těžko hojí.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody - introdukce nepůvodních druhů Invazní bolzevníky v Evropě

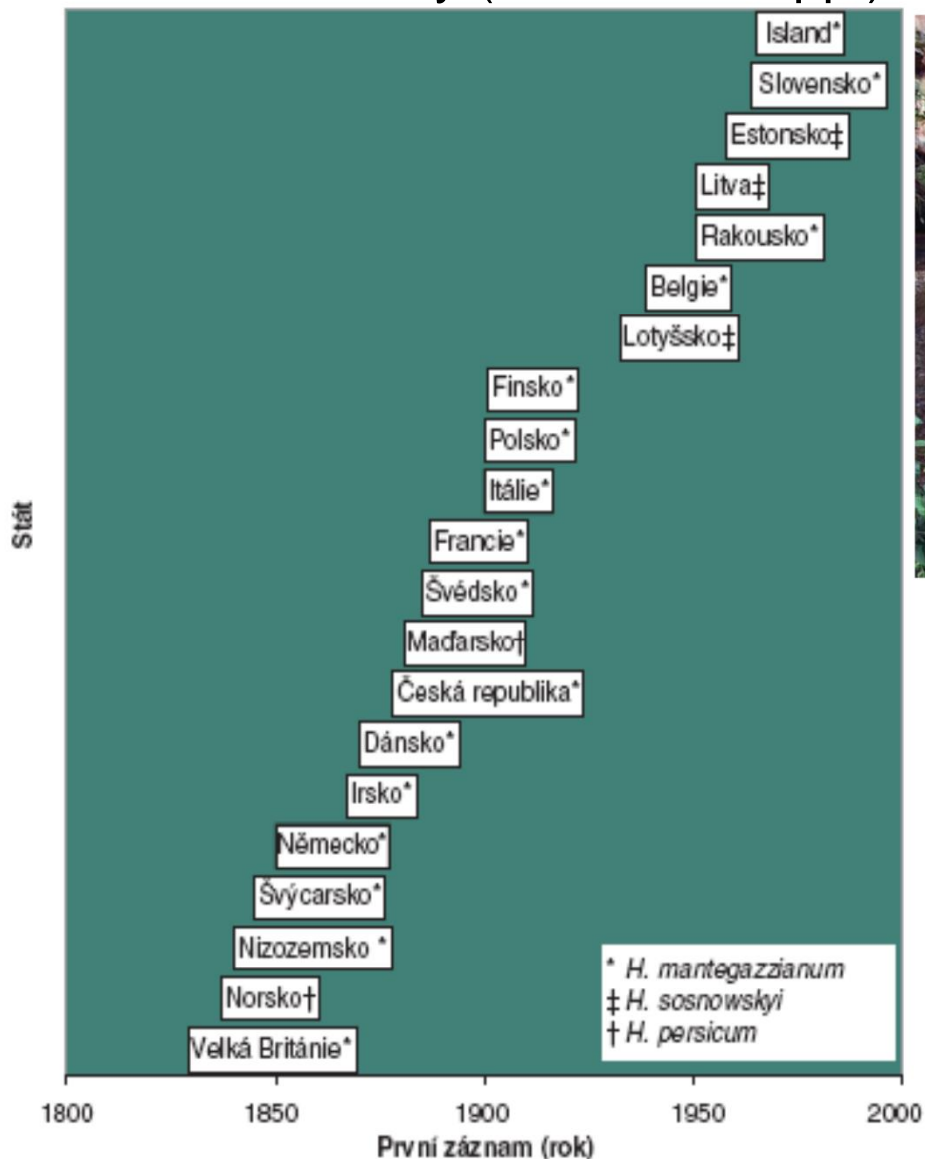

Zdroj: Nielsen, C., H. P. Ravn, W. Nentwig, M. Wade (edito i), 2005: Bolzevník velkolepý: Praktická příručka o biologii a kontrole invazního druhu. *Forest & Landscape Denmark*, Hoersholm, 44 pp.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nep vodních druh

Invazní bolzevníky (*Heracleum* spp.) v Evropě

Kromě bolzevníku velkolepého (p vodn z Kavkazu a oblasti na jih od n j) se v Evropě zjišťují i původně nep vodní druhy:

- bolzevník perský (*H. persicum*) ve Fennoscandii
- bolzevník Sosnowského (*H. sosnowskyi*) v Pobaltí

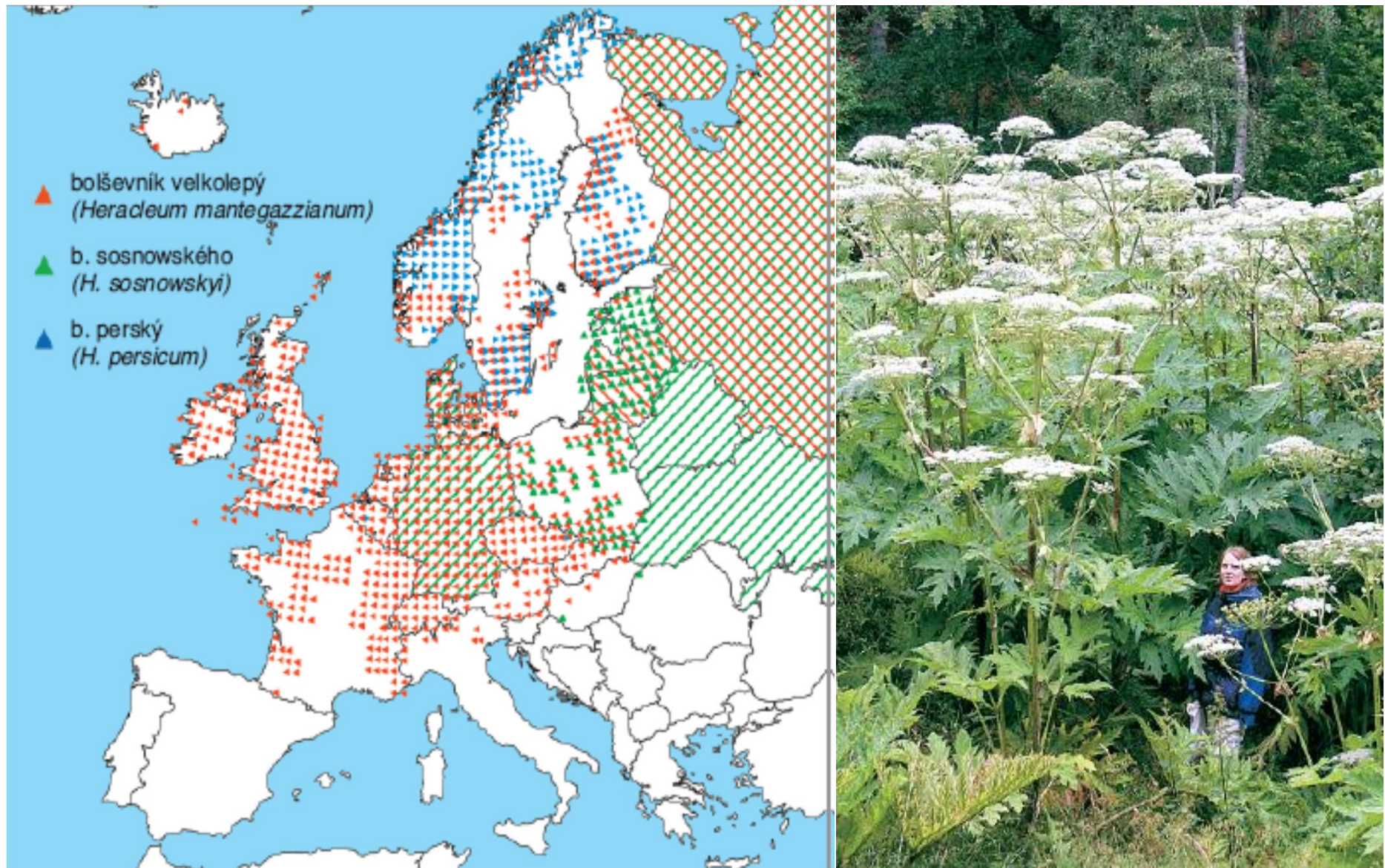
Bolzevník velkolepý se projevuje invazivně také v Severní Americe.

První záznamy o výskytu invazních bolzevníků (*Heracleum mantegazzianum*, *H. sosnowskyi* a *H. persicum*) ve volné přírodě na území dnešních evropských států.

Zdroj: Nielsen, C., H. P. Ravn, W. Nentwig, M. Wade (editoři), 2005: Bolzevník velkolepý: Praktická příručka o biologii a kontrole invazního druhu. *Forest & Landscape Denmark*, Hoersholm, 44 pp.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . introdukce nepůvodních druhů

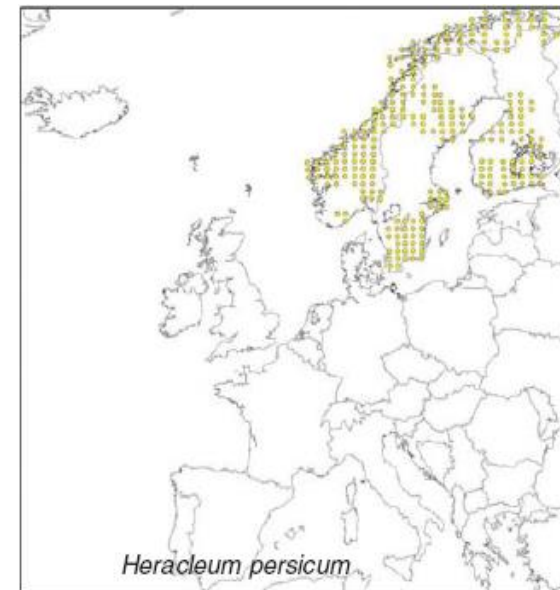
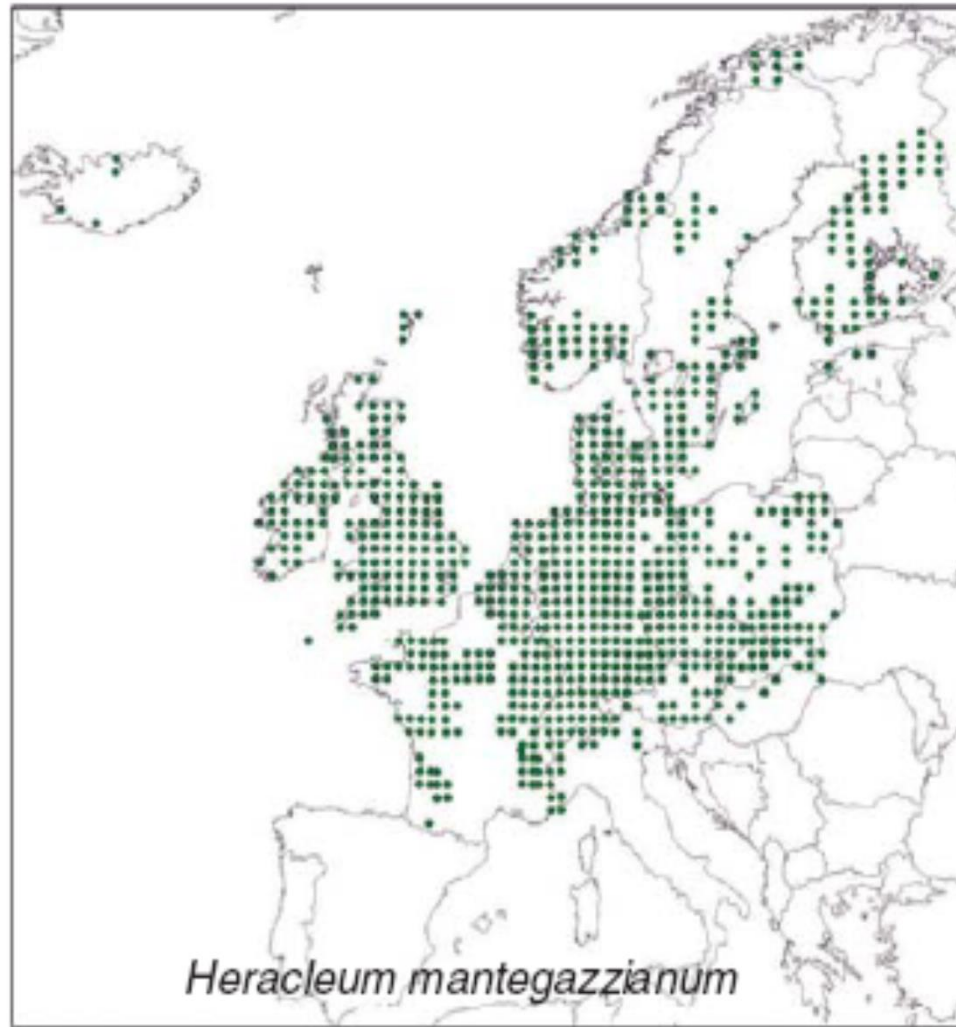

Rozšíření invazních bolzevníků (*Heracleum* spp.) v Evropě

Zdroj: Nielsen, C., H. P. Ravn, W. Nentwig, M. Wade (editoři), 2005: Bolzevník velkolepý: Praktická příručka o biologii a kontrole invazního druhu. *Forest & Landscape Denmark*, Hoersholm, 44 pp.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepůvodních druhů

Rozšíření invazních bolzevníků (*Heracleum* spp.) v Evropě

Zdroj: Nielsen, C., H. P. Ravn, W. Nentwig, M. Wade (editoři), 2005: Bolzevník velkokvětý: Praktická příručka o biologii a kontrole invazního druhu. *Forest & Landscape Denmark*, Hoersholm, 44 pp.

Invazní bolzevníky (*Heracleum* spp.) v Evropě

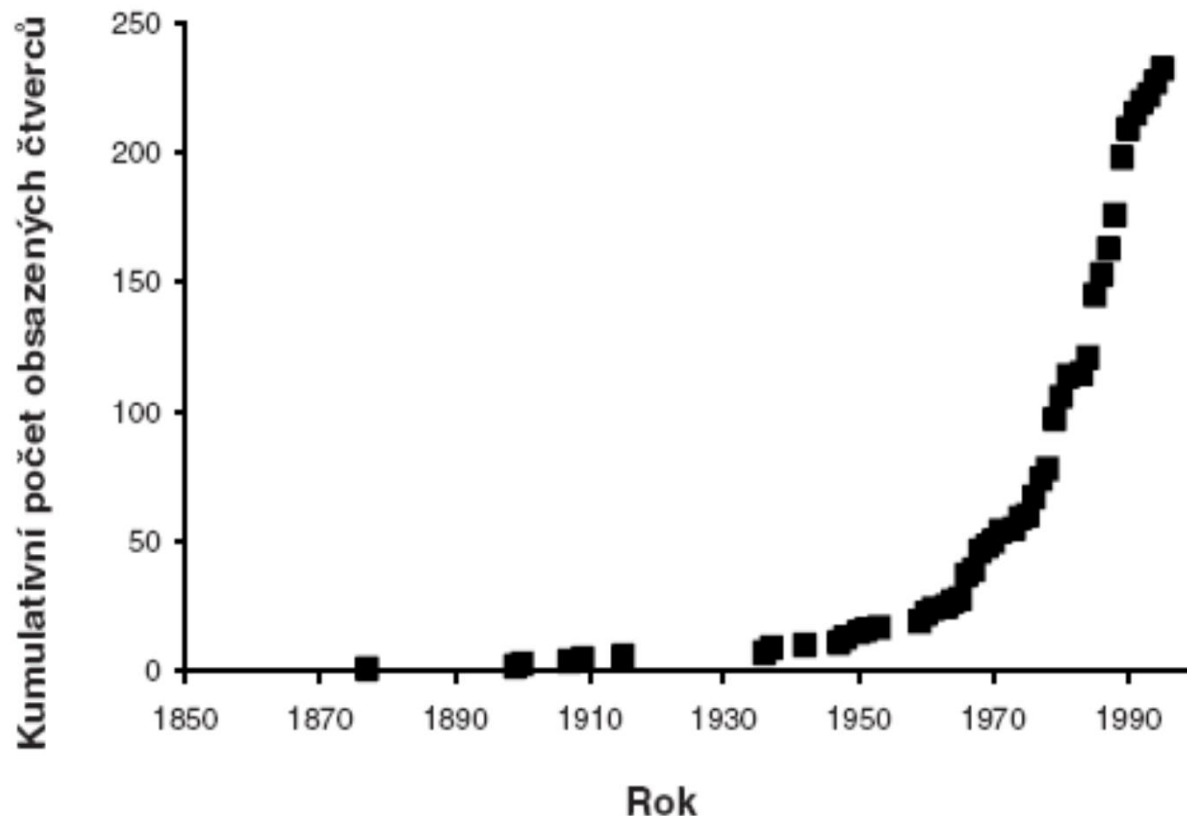
Tabulka 1. Znaky invazních bolzevníků

Druh	Výška [cm]	Lodyha	Listy	Květy	Plody	Rozšíření
bolzevník velkolepý <i>Heracleum mantegazzianum</i>	200–400 (–500)	v horní části hustě chlupatá, v dolní části brázditě žebnatá a roztroušeně štětinatě chlupatá, s červenofialovými skvrnami, na bázi až 10 cm v průměru				Belgie, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Island, Itálie, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Rakousko, Rusko, Severní Irsko, Slovensko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie. Příležitostný a možný výskyt: Bělorusko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Ukrajina
Invazní bolzevníky <i>Heracleum sosnowskyi</i>	100–300	brázditě žebnatá a roztroušeně štětinatě chlupatá, s červenofialovými skvrnami		bílé, občas narůžovělé, vnější korunní listy paprskité, 8–10 mm dlouhé; mírně konvexní složené okoliky 30–50 cm v průměru, s 30–75 krátce chlupatými paprsky		Bělorusko, Estonsko, Maďarsko, Německo, Litva, Lotyšsko, Polsko, Rusko, Ukrajina
<i>Heracleum persicum</i>	(100–) 150–300	červenofialová, na bázi slabší než u obou předcházejících druhů, celá rostlina voní po anýzu				Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko Možný výskyt: Maďarsko, Lotyšsko, Velká Británie

Kresby: J. C. Schou

Bolzevník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) v Česku

Dynamika invaze bolzevníku velkolepého v Česku
(velikost čtverce: 11 km x 12 km)

Tak jako i v jiných zemích byl bolzevník velkolepý v českých zemích původně vysazován jako okrasná rostlina - poprvé 1862 . Již snad již dříve . v zahradě zámku Kynčperk v západních Čechách. Zde zplaněly rostliny od r. 1877, r. 1907 již na sev.-vých. Moravě, 1950 9 známých lokalit ve volné přírodě, dnes cca. 600.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepůvodních druhů

Bolzevník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) v Evropě

Vlastnosti bolzevníku velkolepého, které z něj dělají mimořádně úspěšnou invazní rostlinu:

- vysoká plodnost a schopnost samoopylení (jedna jediná rostlina může dát základ populaci, tedy i invazi)
- doba kvetení leží v rámci vegetační sezóny dostatečně brzy, rostliny tak stihnou ukončit životní cyklus a vytvořit zralá semena
- vysoká hustota semen v podobě bance, po šíření některých semen po minimálně dva roky
- velmi vysoká klíčivost semen
- klíčení brzy na jaře, nevyrazí povodňové druhy rostlin
- rychlý růst listových rožnic, jejich schopnost vytvářet hustý porost a zastínit jiné rostlinné druhy (konkurenty)
- nízká mortalita vzrostlých rostlin
- velký počet rostlin, které vykvétají a vytvářejí semena
- schopnost odložit kvetení na dobu, kdy bude mít rostlina dost zásobních látek (úspěšnost na suboptimálních stanovištích)

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepřírodních druhů

Kořen se musí
odseknout alespoň
10 cm pod kořenovým
krčkem

Vzhledem k velkému
regeneračnímu
potenciálu invazních
bolševníků musíme
sekání opakovat
nejméně 2–3krát za
vegetační sezónu,
abychom zabránili
vytvoření semen

Zdroj: Nielsen, C., H. P. Ravn, W. Nentwig, M. Wade (editoři), 2005: Bolševník velkolepý: Praktická příručka o biologii a kontrole invazního druhu. *Forest & Landscape Denmark*, Hoersholm, 44 pp.

Foto: C. Nielsen

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepůvodních druhů

Ovce a skot preferují mladé a čerstvé rostliny, proto je nejlépe začít s pastvou brzy na jaře

Foto: C. Nielsen

Účinky herbicidu aplikovaného brzy na jaře (na konci dubna). Fotografie byla pořízena měsíc po zásahu

Foto: C. Nielsen

Zdroj: Nielsen, C., H. P. Ravn, W. Nentwig, M. Wade (editoři), 2005: *Bolzevník velkolepý: Praktická příručka o biologii a kontrole invazního druhu. Forest & Landscape Denmark*, Hoersholm, 44 pp.

J. Schlaghamerský: Ochrana přírody . . . introdukce nepřírodních druhů

Křížka japonská (*Reynoutria japonica*), křížka sachalinská (*R. sachalinensis*) a v Česku pak především jejich zde vzniklý křížec křížka česká (*R. x bohemica*) patří k nejúspěšnějším invazním rostlinám.

Původ: Dálný východ (Japonsko, Korea, Čína resp. ostrov Sachalin).

Introdukce v 19. století jako okrasné parkové rostliny.

Často se kolem vodních toků a na místech narušených lidskou činností (ruderal).

Konkurenční silné druhy s vysokou schopností regenerace.

Vytlačují přírodní druhy.

Netykavka žláznatá
(*Impatiens glandulifera*)

Původ: Himálaje

Dovezena do Evropy jako okrasná rostlina
v první polovině 19. století.

První výsadek v českých zemích v r. 1902
na jezeře Svitavské.

Brzy zplavnila, zejména se hlavně podél
vodních toků, ve vlhkých nížinách vytváří
souvislé, trvalé porosty a **nahrazuje**
přírodní vegetaci.

Také podél lesních cest, na pasekách.

Krátkodobě i na rumizích apod.

Netykavka malokvětá (*Impatiens parviflora*)

Původ: jihozápadní Sibiř, západní Mongolsko, západní Himálaje.

Zavlečena do dalších oblastí Asie, Evropy, sev. Afriky, Sev. Ameriky v první polovině 19. století.

Uplatnění v Česku od konce 19. století ze zámeckých parků, botanických zahrad.

Vyžaduje stinná stanoviště bohatá na živiny.

Zde vytváří souvislé porosty a potlačuje přirozené vodní druhy bylinného patra v nepřítomnosti netykavky nedotklivé.

Netykavka malokvětá (*Impatiens parviflora*)

Netykavka nedotklivá (*Impatiens noli-tangere*)